อนุสรณ์

ในการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์

พระราชทานเพลิงศพ

นหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์

๓ มีนาคม ๒๕๑๖

อนุสรณ์

ในการพระราชทานเพลิงศพ

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันเสาร์ที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

เมื่อคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ ถึงแก่กรรม ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพวงมาลาในวันตั้งศพ ณ บ้านซอยองครักษ์ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์บำเพ็ญพระราชกุศล และพระราชทานเพลิงศพ ทั้งนี้เป็นพระมหากรุณาธิคุณ และเป็นเกียรติอย่างสูงแก่ คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ ในวาระสุดท้าย ซึ่งบุตร ธิดาต่างรู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์

ชาตะ วันอาทิตย์ที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐

มรณะ วันพุธที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ (ยืน)

กับพี่คนเดียว – ละม้าย ธีระบุตร

ประวัติ
คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์

เกิดวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐ ตรงกับวันอาทิตย์แรม ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๙ ที่บ้านดอกไม้ กรุงเทพฯ เป็นบุตรี นายอากรชวน คุณแม่เลื่อน ช่วงประภักดิ์

ได้สมรสกับพันเอก พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ (ฟู ราชวัลลภานุสิษฐ์) ซึ่งขณะนั้นเป็นร้อยตรีในกองพันที่ ๑ กรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๒ ในการสมรสครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระยุพราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำสังข์และเงินทุน ณ พระราชวังสราญรมย์ มีบุตรธิดาคือ

๑. นางสาวเฟื่องฟ้า ราชวัลลภานุสิษฐ์

๒. นายธนัญชัย–อารีรัตน์ ราชวัลลภานุสิษฐ์

   ๑. ด.ช. ธนากร ราชวัลลภานุสิษฐ์

   ๒. ด.ช. อาภรณ์ชัย ราชวัลลภานุสิษฐ์

๓. นางสาวมัณฑนา ราชวัลลภานุสิษฐ์

๔. นายดนัยศักดิ์–อัจฉรา ราชวัลลภานุสิษฐ์

๕. เรืออากาศเอก กาญจนะ– (อัญชลีถึงแก่กรรม)
วทัญญู ราชวัลลภานุสิษฐ์
๑. ด.ญ. ชัชนิดา ราชวัลลภานุสิษฐ์
๒. ด.ช. กันตธรรม ราชวัลลภานุสิษฐ์
๓. ด.ญ. แก้วกัลย์ ราชวัลลภานุสิษฐ์
๖. คุณหญิงวิยะฎา–ม.ร.ว. ยงสวาสดิ์ กฤดากร
๑. ม.ล. ปิยาภัสร์ กฤดากร
๒. ม.ล. ชโยทิต กฤดากร

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ ป่วยประมาณ ๓ สัปดาห์ได้ถึงแก่กรรมด้วยความสงบ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ เวลา ๐๕.๑๕ น. ท่ามกลาง บุตร ธิดา ณ บ้านซอยองครักษ์ บางกระบือ กรุงเทพมหานคร อายุได้ ๘๕ ปี

คำนำ

ในการพระราชทานเพลิงศพ **คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์** คุณมัณฑนา ราชวัลลภานุสิษฐ์ ผู้ธิดา ได้ขออนุญาตพิมพ์เทศน์ที่แสดงในงานสัตตมวารกับบทธรรมที่แสดงในรายการบริหารทางจิตประจำวันอาทิตย์ ที่สถานีวิทยุ อ.ส. ในศกใหม่นี้ เพื่อรวมพิมพ์ในหนังสือสำหรับแจกในงาน ได้อนุญาตให้พิมพ์ตามประสงค์

ธรรมที่แสดงในงานสัตตมวารมี ๔ ข้อ คือ ศรัทธา (ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ) ธรรม (คุณต่าง ๆ) สัจจะ (ความจริง) ปัญญา (ความรู้) เป็นคุณสมบัติที่พึงมีในสาธุชน (คนดี) ทั้งปวง และบทธรรมที่แสดงในรายการบริหารทางจิตศกใหม่ เป็นบทแสดงหลักพระพุทธศาสนา เริ่มแต่พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักพระไตรรัตน์ในพระพุทธศาสนา จึงอาจเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้สนใจตามสมควร

ขออำนาจกุศลที่บุตรธิดาญาติมิตรได้บำเพ็ญ ตลอดถึงพิมพ์หนังสือนี้แจกอุทิศ จงเป็นไปเพื่อผลที่น่าปรารถนาพอใจ แก่ คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ สมตามเจตนาอุทิศ

สมเด็จพระญาณสังวร

วัดบวรนิเวศวิหาร

มกราคม ๒๕๑๖

จตุธรรมกถา

ในงานสัตตมวารศพ

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์

๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๕

พระสาสนโสภณ (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร

แสดง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส ฯ

สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
สจฺจํ หเว สธุตรํ รสานํ
ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐนฺติ

บัดนี้ จักวิสัชนาพระธรรมเทศนา ประดับปัญญาบารมี อนุรูปแก่กุศลราศีส่วนทักษิณานุปทาน ที่บุตรธิดาและหลานพร้อมทั้งญาติมิตรคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ ได้พร้อมกันบำเพ็ญเป็นบุพเปตพลี ในปัญญาสมวารสมัย เพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่ท่าน ตามประเพณีของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ตามนัยพระพุทธภาษิตว่า เปตานํ ทกฺ ทชฺชาขิณํ ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ ให้ทักษิณาเพื่อท่านผู้ละไป เมื่อระลึกถึงอุปการกิจที่ท่านได้ทำไว้ในกาลก่อน พึงดังนี้

ตั้งศพที่บ้านซอยองครักษ์

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์นั้น ก่อนแต่ละโลกนี้ไป ปรากฏว่าได้บำเพ็ญกรณียอันสมควรแก่หน้าที่โดยลำดับมาด้วยดี กรณียะที่ได้บำเพ็ญนั้น ๆ ทุกประการ บุตรธิดาและหลานกับผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมทราบได้อยู่ แต่อาจย่นย่อลงเป็น ๒ ประการ คือ อัตตหิตปฏิบัติ ปฏิบัติเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ๑ ปรหิตปฏิบัติ ปฏิบัติเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ๑ อัตตหิตปฏิบัติข้อต้นนั้น ได้แก่การที่ท่านได้ขวนขวายทะนุบำรุงตนให้ดำเนินมาโดยสวัสดีตราบเท่าถึงอายุขัย ด้วยโภคทรัพย์อันเป็นเครื่องทะนุบำรุงกายอย่าง ๑ ด้วยคุณทรัพย์อันเป็นเครื่องทะนุบำรุงใจอย่างหนึ่ง และดำเนินตนให้เป็นไปในทางเจริญแห่งโภคสมบัติและคุณสมบัตินั้น ๆ เพราะเป็นผู้มีสัปปุริสธรรม มีธัมมัญญูตา ความรู้เหตุ อัตถัญญูตา ความรู้ผล เป็นต้น ส่วนปรหิตปฏิบัติข้อหลังนั้น ได้แก่การที่ท่านขวนขวายทะนุบำรุงเกื้อกูลผู้อื่นตามสมควรแก่ภาวะเป็นอาทิ การปฏิบัติเกื้อกูลผู้อื่นข้อสำคัญในภาวะแห่งกุลสตรีนั้น คือในภาวะเป็นภริยาที่ดีของสามี และเป็นมารดาที่ดีของบุตรธิดา ในข้อต้นได้มีประวัติการปรากฏอยู่แล้ว กล่าวเฉพาะในข้อหลัง ท่านได้ก่อเกื้ออุปการะบุตรธิดาด้วยร่างกายพร้อมทั้งชีวิตจิตใจโดยสถานไร เมื่อบุตรธิดาระลึกตรวจดูก็อาจเห็นพ้องต้องกันกับพระพุทธภาษิตว่า:—

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา

แปลโดยความว่า มารดาบิดา ท่านเรียกว่าพรหม เพราะประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม มีเมตตาเป็นต้นในบุตรธิดา ท่านเรียกว่าบุรพาจารย์ เพราะเป็นผู้กล่อมเกลาฝึกหัดสั่งสอนบุตรธิดาก่อนอาจารย์อื่นทั้งหมด ท่านเรียกว่า

อาหุเนยฺย ผู้ควรวัตถุที่นำมาบูชาของบุตรธิดา เพราะเมื่อบุตรธิดานำวัตถุมีข้าว น้ำเป็นต้นมาบูชาในท่าน ย่อมได้บุญมีผลไพศาลเหมือนอย่างนำไปบูชาในพระยาหุเนยอริยบุคคล ทั้งนี้ เพราะเหตุที่ท่านถนอมเลี้ยงดูบุตรธิดาผู้เกิดมาให้ดำรงชีวิตอยู่โดยสวัสดี คุณูปการของท่านทั้งนี้ ย่อมเนื่องมาถึงหลาน ทั้งท่านได้มีความโอบเอื้ออารี ทั้งตั้งตนไว้โดยชอบด้วยดีในญาติมิตร จึงเป็นที่เคารพรักนับถือ โดยสม่ำเสมอมา

บุตรธิดาและหลานคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ เมื่อมาระลึกอุปการคุณที่ท่านได้ทำไว้ สำเร็จเป็นคุณานุสสติ (ความระลึกถึงคุณของท่าน) ย่อมเป็นเหตุเพิ่มพูนกตัญญูกตเวทิตาธรรมให้ยิ่งขึ้น และเมื่อมาระลึกถึงปฏิการกิจ คือการตอบแทนพระคุณท่านที่ได้กระทำโดยลำดับมาด้วยอำนาจความกตัญญู ก็ย่อมเป็นเหตุให้เกิดปีติปราโมช ดุจได้ปฏิบัติชอบในพระพรหมบูรพาจารย์ และในพระอาหุไนยอริยบุคคล สมแก่ภูมิของคนดี ตามอนุสาสนีพุทธภาษิตว่า ภูมิ เว สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวที เป็นภูมิชั้นของคนดี ดังนี้

มารดาบิดาที่ดีทั้งหลายย่อมมีความมุ่งดีต่อบุตรธิดา ด้วย ความ เมตตาเป็นที่ตั้ง บุตรธิดาที่ดีย่อมรับความมุ่งดีของท่านตั้งแต่ต้นมา เช่น เมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ก็พยายามศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จ เมื่อถึงคราวประกอบการงาน ก็ประกอบการงานให้เรียบร้อยก้าวหน้าและหลีกเว้นทางชั่วเสื่อมเสีย ประพฤติแต่ในทางดีทางชอบ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสามารถตั้งตนให้เป็นหลักฐานได้ เมื่อสามารถตั้งตนได้ ก็อาจปฏิการท่านได้เต็มที่ ไม่เช่นนั้นก็อาจต้องพึ่งท่านเรื่อยไป ไม่ต้องกล่าวว่าท่านจะมาพึ่งตน และเมื่อบุตรธิดา

เป็นคนดีสามารถตั้งตนได้โดยชอบ มารดาบิดาย่อมชื่อว่าได้ทำอุปการเสร็จ ควรแก่อุเบกขาภาวนา คือปลดห่วงเป็นพระพรหมเต็มที่ อนึ่ง บุตรธิดาเมื่อได้อุปัฏฐากบำรุงมารดาบิดาให้เป็นสุข รักษาน้ำใจของท่าน และทำท่านให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมมีศรัทธา ศีล เป็นต้น ขวยขวายให้ท่านได้บำเพ็ญบุญโดยสะดวก กล่าวคือให้ท่านเป็นคนดี ก็ย่อมชื่อว่าได้ทำปฏิการเสร็จดุจเดียวกัน เมื่อท่านละโลกนี้ไปแล้ว หน้าที่ของบุตรธิดาที่พึงทำเป็นส่วนปฏิการท่านตามประเพณีอันมีมาในทางพระพุทธศาสนาก็คือ บำเพ็ญทักษิณากุศลเป็นบุพ-เปตพลี อุทิศส่วนกุศลแก่ท่านโดยวารสมัย แต่ส่วนที่พึงรักษาไว้ตลอดไปก็คือความมุ่งดีของท่าน

มารดาบิดาผู้นับถือพระพุทธศาสนาย่อมมีความมุ่งดี ต่อ บุตร ธิดา ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยนัยหนึ่ง ท่านย่อมมุ่งให้บุตรธิดาพรั่งพร้อมด้วยธนสมบัติ สุขสมบัติ รสสมบัติและปัญญาสมบัติ เพราะเหตุที่ประกอบด้วยศรัทธาเป็นต้น ตามคาถานิพนธ์พุทธภาษิตที่ยกขึ้นไว้เป็นบทอุทเทส ณ เบื้องต้นว่า สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของคนในโลกนี้ ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ ธรรมที่ประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ ความสัตย์เป็นรสที่ให้สำเร็จประโยชน์ดีกว่ารสทั้งหลาย ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ ปราชญ์กล่าวชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐ

มีอธิบายว่า ความเชื่อที่มีเหตุผล คือเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อเรียกว่าศรัทธา ทางพระพุทธศาสนา สอนให้เชื่อความตรัสรู้ ของพระตถาคต พุทธเจ้า เป็นข้อแรก เพราะเป็นเหตุให้เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระองค์ เมื่อเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระองค์ก็ย่อมเชื่อกรรม (การที่ทำ) เชื่อผลของกรรม เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เพราะพระพุทธศาสนาเป็นกรรมวาท คือกล่าวกรรมดังอภิณหปัจจเวกขณะ (ข้อที่ควรพิจารณาเนืองๆ) ข้อหนึ่งว่า ยํ กมฺมํ กริสฺสามิ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ตสฺส ทายาโท ภวิสฺสามิ เราจักทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่ว เราก็จักเป็นทายาทผลของกรรมนั้น ดังนี้ เพราะมีศรัทธาดังกล่าวมาเป็นข้อต้น บุคคลจึงได้ชื่อว่านับถือพระพุทธศาสนาและรับธรรมในพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติ น้อยหรือมากตามสมควรแก่ศรัทธาของตน, ที่กล่าวกันว่ามีอินทรีย์อ่อนหรือแก่กล้า อินทรีย์นี้ ก็คือศรัทธาข้อหนึ่ง ศรัทธาจึงเป็นธรรมที่นำธรรมข้ออื่น ต่อธรรมข้ออื่น, เป็นต้นของคุณงามความดีทั้งปวง แม้ในทางคดีโลก ความเชื่อคือศรัทธาก็ย่อมเป็นเครื่องนำการที่ทำทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อเชื่อมีเหตุผลก็นำให้ทำเหมาะและถูกต้อง เป็นเหตุให้เจริญด้วยอิฏฐผลมีทรัพย์ยศ เป็นต้น เหตุฉะนี้ จึงกล่าวได้ว่าศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐ แต่ก็พึงประสงค์เฉพาะความเชื่อที่มีเหตุผล คือที่เป็นญาณสัมปยุต คือประกอบด้วยปรีชา เพราะเป็นคุณทรัพย์ที่อาจใช้ซื้อคุณทรัพย์อื่น ๆ โดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา ก็เป็นผู้นำเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา หยิบยื่นไตรสรณาคมและศีล ๕ เป็นต้น เป็นทาน ศีล ภาวนาให้โดยลำดับขึ้นไปจนถึงมรรค ผล นิพพาน, ในทางคดีโลก ก็อาจใช้ต่อ

ทรัพย์ภายนอกให้ได้มาโดยชอบ สมดังพระพุทธบรรหารว่า "ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐของคนในโลกนี้" เป็นข้อที่ ๑

คุณงามที่ศรัทธานำมา กล่าวโดยนัยหนึ่ง ก็คือ ธรรมจริยา ความประพฤติธรรมเพราะศรัทธาย่อมเป็นเหตุให้เกิดหิริ (ละอาย) ในอันประพฤติอธรรม โอตตัปปะ (สะดุ้งกลัว) ต่อผลของอธรรม และเป็นเหตุให้เกิดฉันทะอัธยาศรัยในอันประพฤติธรรม เมื่อประพฤติธรรมดีแล้ว ก็ย่อมได้สุขเป็นผล คำว่า ธรรม ในที่นี้ มีความหมายเป็น ๒ สถาน คือ สถานหนึ่งหมายถึงวินัย คือ ระเบียบวินัย ทำเนียมจารีตประเพณี ตลอดถึงกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ บรรดาที่เป็นเครื่องจัดชุมนุมชนให้เป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ได้ในคำว่า "วัชชีธรรม (ธรรมของวัชชี)" เป็นอาทิ อีกสถานหนึ่ง หมายถึงคุณที่ควรประพฤติเป็นเครื่องอบรมอัธยาศัยจิตใจให้ประณีต เรียกคงตัวว่าธรรม ข้อที่ตรงกันข้ามเรียกว่า อธรรม, บุคคลเมื่ออยู่ในหมู่ตั้งต้นแต่สกุลขึ้นไปซึ่งถือวินัยอันใด ก็ตั้งใจประพฤติวินัยอันนั้นด้วยดี ไม่ล่วงละเมิด แลตั้งใจประพฤติคุณงามความดีทางกาย วาจา ใจ ตามสามารถ มิให้บกพร่องในข้อที่พึงปฏิบัติ ชื่อว่าประพฤติธรรมด้วยดี ธรรมที่ประพฤติดีแล้วอย่างนี้ ย่อมรักษาผู้ประพฤติให้อยู่เกษมสุข สมด้วยพระพุทธบรรหารว่า "ธรรมที่ประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้" เป็นข้อที่ ๒

ความประพฤติธรรมด้วยดี จักเป็นไปได้ ก็ด้วยอาศัยตั้งอยู่ในสัจจะ คือประพฤติจริง ด้วยความตั้งใจจริง เมื่อมีสัจจะในความประพฤติ ก็จักให้ถึงความสำเร็จ การประกอบกิจทุกอย่าง ถ้าขาดสัจจะ คือทำจริงอย่างเดียว

ก็เฉื่อยชืดย่อหย่อน ดุจอาหารที่หย่อนรส ไม่เผล็ดผลที่น่ายินดี แม้พระพุทธานุศาสนีก็มีรับรองอยู่ว่า ยงฺกิญฺจิ สิถิลํ กมฺมํ น ตํ โหติ มหปฺผลํ "การงานใด ๆ ที่ย่อหย่อน ย่อมไม่มีผลมาก, แม้วาจาที่พูดปฏิญญา, สัญญาที่รับไว้, ถ้าไม่รักษาสัจจะ ก็หมดค่าดุจของปลอม, ในระหว่างมิตรญาติ ถ้าไร้สัจจะต่อกัน ก็หมดเยื่อใย เหลือสักแต่ว่าชื่อเป็นมิตรญาติของกัน, ในความสัมพันธ์กันโดยประการอื่น ตั้งแต่ส่วนน้อยขึ้นไปจนถึงส่วนใหญ่ก็เช่นเดียวกัน, แม้ในความประพฤติธรรม เมื่อมีสัจจะก็ขมักเขม้นแข็งขันเป็นจริงเป็นจัง เป็นเหตุให้สำเร็จประโยชน์ รวมความว่า สัจจะเมื่ออยู่ในที่ใด ก็ให้สำเร็จประโยชน์ในที่นั้น อยู่ที่การงานก็ทำให้การงานสำเร็จ อยู่ที่วาจาก็ทำให้วาจาจริงเป็นสัมมาวาจาหรืออมฤตวาจา อยู่ที่ประพฤติธรรม ก็ทำให้เป็นอุชุปฏิบัติ (ปฏิบัติตรง) สุชุปฏิบัติ (ปฏิบัติตรงดี) อยู่ที่ปัญญา ก็ทำให้รู้จริง เป็นสัมมาปัญญา (รู้ชอบ) อยู่ที่ญาณปรีชา ก็ทำให้หยั่งรู้ประจักษ์จริง เป็นสัมมาญาณ (รู้ชอบ) ขาดสัจจะเสียอย่างเดียวทุก ๆ อย่างดังที่ยกมานั้น ก็ไม่สำเร็จประโยชน์คือใช้ไม่ได้หมด เหตุฉะนี้ จึงกล่าวได้ว่าสัจจะเป็นรสที่ให้สำเร็จประโยชน์ดีกว่ารสทั้งหลายอื่น เพราะรสอย่างอื่น แม้จะดียิ่ง เช่นที่ท่านอ้างรสสุธาโภชน์ของเทพดา ก็โอชาแค่ลิ้น และเป็นเครื่องบำรุงกายเท่านั้น โดยอุปริมนัย (นัยอย่างสูง) เมื่อมีสัจจะในความประพฤติธรรม จนสัจจะคือสภาพที่จริงประจักษ์แก่ใจ ใจย่อมได้รับรสของธรรมอันเป็นรสอย่างสูง ซึ่งรสอื่น ๆ ไม่มีเข้าถึงใจได้เช่นนั้น ให้สำเร็จปรมัตถะ (ประโยชน์อย่างยิ่ง) สมด้วยพระพุทธบรรหารว่า "ความสัตย์เป็นรสที่ให้สำเร็จประโยชน์ดีกว่ารสทั้งหลาย" เป็นข้อที่ ๓

ทรัพย์คือศรัทธา สุขอันเกิดแต่ประพฤติธรรม และรสคือความสัจจ ทั้ง ๓ ข้างต้นเหล่านี้ ต้องอาศัยปัญญาอีกข้อหนึ่ง จึงจักสนับสนุนกันและกันให้เป็นไปได้ด้วยดี ศรัทธาถ้าขาดปัญญา ก็เป็นญาณวิปปยุต (ไร้ปรีชา) ทำให้เชื่อไม่มีเหตุผล ความประพฤติธรรม ถ้าขาดปัญญา ก็อาจออกนอกทาง, และสัจจะ ถ้าไร้ปัญญา ก็ไม่อาจเป็นความจริงที่ประจักษ์ในใจ ตั้งแต่ความจริงอย่างธรรมดาจนถึงอริยสัจจ์ เหตุฉะนี้ ปัญญาจึงเป็นธรรมที่พึงปรารถนาข้อสำคัญอันจะขาดเสียไม่ได้

ปัญญาในที่นี้หมายถึง ความรู้จักพิจารณาให้เห็นคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์และรู้จักพิจารณาให้รู้จักสภาพของโลกตามเป็นจริง การเล่าเรียนสดับตรับฟัง (สุตะ) การคิดค้น (จินตะ) แลการปฏิบัติอบรม (ภาวนา) เป็นทางให้เกิดปัญญาที่รู้จักเทียบเคียงให้เห็นความต่างกันระหว่างคุณ – โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้น เมื่อรู้เทียบเคียง ก็เป็นเหตุให้รู้ต่อไปว่าจักใช้ศิลปวิทยาในทางไร จักตั้งตนไว้โดยประการไร จึงจักเป็นคุณประโยชน์ ไม่เกิดโทษทุกข์ อนัตถะเสียหายแก่ตนทั้งเมื่อนี้ทั้งเมื่อหน้า ผู้มีปัญญาอย่างนี้ย่อมอาจตั้งตนได้โดยชอบ ประกอบด้วยอิฏฐผลสมบัติและคุณสารสมบัติมีศรัทธาเป็นต้น ตรงกันข้ามกับผู้ไร้ปัญญา แม้อย่างนี้ ถ้ายังไม่รู้จักสภาพของโลกตามเป็นจริง ก็ยังไม่พ้นทุกข์เดือดร้อนเพราะอวิชชา คือความไม่รู้จริง วุ่นวายไม่สงบสุขอยู่ในโลก แม้จะมีทรัพย์มียศสักปานไรก็ช่วยให้หายทุกข์เดือดร้อนไม่ได้ เว้นแต่ปัญญาที่รู้จักสภาพของโลกตามเป็นจริงนี้ข้อเดียว นี้ก็อาศัยพิจารณาเทียบเคียงสิ่งต่าง ๆ บรรดามีในโลกให้เห็น

ธรรมดาคือ เกิด ดับ ดังที่ท่านแสดงไว้ว่า "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ" สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา" ดังนี้, รู้อย่างนี้เป็นเหตุถอนความยึดถือ, ปลดเปลื้องตนออกจากทุกข์เดือดร้อนในโลกได้. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวชีวิตของผู้มีปัญญาว่าประเสริฐ เพราะเป็นสุชีวิตะ (ชีวิตดี) สมด้วยพระพุทธบรรหารข้อครบ ๔ ว่า "ปราชญ์กล่าวชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐ" ด้วยประการฉะนี้

คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ เป็นผู้มีศรัทธาปสาทะในพระ-พุทธศาสนาและมีธรรมอันประพฤติดีโดยสามารถ ตั้งอยู่ในความสัจจ์ ประ-กอบด้วยปัญญาโดยควรแก่ความอบรม ชื่อว่ามีทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันประ-เสริฐมีสุข มีรสสมบัติและชีวิตอันประเสริฐ แม้กายจักแตกสลายไปตามธรรม-ดาก็ถือสาระส่วนประเสริฐของกายไว้ได้ และสาระส่วนประเสริฐนั้นเป็นบุญเป็นกุศลซึ่งไม่สลายไปตามกาย จักเป็นที่พึ่งอาศัยสืบไปในสัมปรายภพ สมดังพระพุทธภาษิตว่า ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมิ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก ดังนี้

บุตรธิดาและหลานคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ เมื่อมาระลึกถึงอุปการคุณและความมุ่งดีของท่านที่มีในตน บำเพ็ญปฏิการกิจตามสมควรแก่สมัย และรักษาความมุ่งดีของท่านไว้ ด้วยตั้งอยู่ในศรัทธา ประพฤติธรรมรักษาความสัจจ์ และอบรมปัญญาโดยสามารถ ย่อมชื่อว่าเป็นกตัญญูกตเวทีที่พุทธาทิบัณฑิตสรรเสริญ ด้วยประการฉะนี้

ขอส่วนกุศลราศีทักษิณานุปทาน ที่บุตรธิดาและหลานคุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ พร้อมทั้งญาติมิตร ได้บำเพ็ญอุทิศแด่ท่านทั้งนี้ จงสัมฤทธิ วิบูลสุขสมบัติ แด่คุณหญิงสงุ่น ราชวัลลภานุสิษฐ์ โดยควรแก่คติวิสัย สมดังเจตนาประสงค์ทุกประการ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์ ๔ รูป จักได้สวดคาถาธรรมบรรยายโดยสรภัญวิธิ เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาและอัปปมาทธรรมในสมาคมนี้สืบต่อไป

วิสัชนาพระธรรมเทศนา พอสมควรแก่เวลา ด้วยประการฉะนี้.

หลักพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร

แสดงในรายการบริหารทางจิตประจำวันอาทิตย์ ที่วิทยุ อ.ส. พ.ศ. ๒๕๑๖

พระพุทธเจ้า

(ประสูติ, คำทำนายคติ)

ในชมพูทวีป ซึ่งเป็นประเทศอินเดีย ปากีสถาน และเนปาล ในบัดนี้, ในมัชฌิมชนบท คือในภูมิประเทศส่วนกลางของชมพูทวีปนั้น, เมื่อก่อนพุทธศก ๘๐ ปี ศาสดาเอกของโลกได้ประสูติแล้ว ที่อุทยานลุมพินีวัน ตั้งอยู่ในกึ่งกลางแห่งนครกบิลพัสดุและนครเทวทหะ เมื่อ ณ วันบุรณมี (วันเพ็ญ) เดือนเวสาขะ (ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๖ ในปีปรกติ, เดือน ๗ ในปีมีอธิกมาส, ตรงกับเดือนพฤษภาคมเป็นพื้น) เป็นโอรสแห่งพระเจ้าสุทโธทนะ ศากยะ กับพระนางมายา กรุงกบิลพัสดุ แคว้นสักกะ, เป็นพระราชกุมารในศากยราชตระกูล โคตมโคตร อยู่ในฐานะเป็นองค์รัชทายาทแห่งพระราชบิดา.

พระราชกุมารมีพระรูปลักษณะงามสง่า ต้องด้วยมหาบุรุษลักษณะตามตำรับของพราหมณ์ ซึ่งมีทำนายไว้ว่า มหาบุรุษผู้ประกอบด้วยลักษณะ

เหล่านี้ จักมีคติเป็น ๒ คือ ถ้าอยู่ครองฆราวาสจักได้เป็นจักรพรรดิราชพระราชาเอกในโลก ถ้าออกทรงผนวชจักได้ตรัสเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธ-เจ้าพระศาสดาเอกในโลก, ดังกล่าวว่า เมื่อพระราชกุมารประสูติใหม่ มีดาบสองค์หนึ่งชื่อ อสิตะ ผู้อาศัยอยู่ข้างเขาหิมพานต์ ผู้คุ้นเคยและเป็นที่นับถือของราชตระกูล ได้เข้าไปเฝ้าเยี่ยม ได้เห็นพระลักษณะนั้นแล้ว ไม่อาจยอมให้พระราชกุมารนมัสการตน กลับกราบลงที่พระบาทของพระราชกุมารเอง แล้วกล่าวทำนายลักษณะของพระราชกุมารดังกล่าวนั้น

(*ศึกษา, อภิเษก*)

เมื่อประสูติแล้วได้ ๕ วัน พระราชบิดาได้ประกอบพระราชพิธีขนานพระนามพระราชกุมารว่า "สิทธัตถะ" แปลว่า "ผู้สำเร็จประโยชน์ที่ประสงค์" เมื่อประสูติแล้วได้ ๗ วัน พระนางมายาพระมารดาสิ้นพระชนม์, พระเจ้าสุทโธทนะจึงทรงมอบพระโอรสแก่พระนางมหาปชาบดีโคตมี พระมาตุฉา (น้า, เป็นพระน้องนางของพระนางมายา) บำรุงเลี้ยงต่อมา, พระนางได้ทรงรับทำนุบำรุงเลี้ยงเป็นอย่างดี. แม้ในต่อมาทรงมีพระราชบุตรทรงพระนามว่า "นันทะ" และพระราชบุตรี ทรงพระนามว่า "รูปนันทา" ก็ทรงทำนุบำรุงไม่ยิ่งกว่า, พระสิทธัตถะกุมารจึงทรงได้รับทะนุถนอมบำรุงเลี้ยงอย่างดียิ่งมาโดยลำดับ, เมื่อมีพระชนมายุได้ ๗ ปี พระราชบิดาตรัสให้ขุดสระโบกขรณี ๓ สระ ปลูกบัว ๓ อย่าง อย่างละสระ ในพระราชนิเวศน์ตกแต่งให้เป็นที่เล่นสำราญพระหฤทัย และจัดประทานเครื่องเล่น เครื่อง

ทรง เครื่องประดับตกแต่ง ล้วนเป็นของประณีต มีคนคอยปฏิบัติทะนุถนอมระแวดระวังทุกเวลา. ครั้นมีพระชนมายุเจริญควรจะศึกษาศิลปวิทยาได้ พระราชบิดาจึงทรงมอบให้ศึกษาในสำนักครูวิศวามิตร, พระสิทธัตถะกุมารทรงเรียนได้ว่องไวจนสิ้นความรู้อาจารย์แล้ว ได้แสดงให้ปรากฏในที่ประชุม เป็นที่รับรองว่าทรงมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างยอดเยี่ยม, ครั้นมีพระชนม์ได้ ๑๖ ปี พระราชบิดาโปรดให้สร้างปราสาท ๓ หลัง เพื่อเป็นที่เสด็จอยู่แห่งพระราชโอรสใน ๓ ฤดู ตรัสขอพระราชบุตรีแห่งพระเจ้าสุปปพุทธะในเทวทหนคร มีพระนามว่า "ยโสธรา" หรือ "พิมพา" อันประสูติแต่พระนางอมิตา พระกนิฏฐภคินีของพระองค์ มาอภิเษกเป็นพระชายา. พระราชกุมารทรงเสวยสุขสมบัติตามฆราวาสวิสัยบริบูรณ์ตลอดมาจนมีพระชนมายุได้ ๒๙ ปี มีพระโอรสประสูติแต่พระนางยโสธาองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "ราหุล"

(คุณลักษณะของมหาบุรุษโพธิสัตว์)

พระสิทธัตถะกุมารแม้จะทรงถูกผูกพันด้วยอภิรมย์สมบัติต่าง ๆ เพื่อให้เสด็จอยู่ครองฆราวาส มิให้เสด็จออกทรงผนวช แต่พระองค์ทรงเป็นมหาบุรุษ คือบุคคลชั้นยอด เป็นโพธิสัตว์ คือผู้พอใจรักในการแสวงหาความรู้ความจริง พร้อมทั้งพอใจรักในความดีความบริสุทธิ์และในสรรพสัตว์ด้วยเมตตากรุณา ทรงมีปัญญา มีความดีความบริสุทธิ์และมีพระกรุณาสูงกว่าสามัญชน, จะกล่าวว่าทรงเป็นผู้มีกำหนดจะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าก็ได้

จึงไม่ทรงลุ่มหลงไปในเครื่องอภิรมย์ต่าง ๆ อย่างงมงาย ทรงเห็นประโยชน์ที่ควรทำว่าค่าสูงกว่า ทั้งทรงเข้มแข็งสามารถเพื่อที่จะสละอภิรมย์สุขต่าง ๆ เพื่อประโยชนกิจ แม้จะทำได้ยากสักเพียงไรก็ตาม พระคุณสมบัติดังกล่าวนี้ พึงเห็นได้จากพระประวัติตั้งแต่ต้น

(พระคุณสมบัติที่ควรถือเป็นตัวอย่าง)

เมื่อทรงอยู่ในวัยศึกษาศิลปวิทยา ก็ทรงบากบั่นศึกษาจนสำเร็จเป็นอย่างดีเยี่ยม เพราะทรงสละความเกียจคร้านและการเล่นสนุกตลอดถึงอภิรมยสุขต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคอันตรายต่อการศึกษาอันมีอยู่อย่างฟุ่มเฟือย มีพระหฤทัยรักในการศึกษาและพากเพียรแสวงหาความรู้เพียงอย่างเดียว ไม่พะวักพะวนแวะเวียนไปเสียในเรื่องอื่น, ข้อนี้จึงควรตัวเป็นอย่างของผู้ที่กำลังอยู่ในวัยหรือสมัยศึกษาทั่วไป ที่จะมีแต่ความพอใจรักเรียนรักศึกษาแสวงหาความรู้จนสำเร็จ.

เมื่อทรงเจริญพระวัยขึ้นเป็นพระดรุณ ถึงคราวควรอภิเษกจึงทรงอภิเษกด้วยพระราชกุมารีที่คู่ควรกัน ประกอบพิธีการตามพระราชประเพณีไม่มีข้อพึงครหาอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างของผู้ประสงค์จะมีคู่ครองทั่วไป ในอันที่จะรอให้ถึงกาลเวลาอันสมควร และปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร ยอมให้มีการพินิจพิจารณาโดยรอบคอบทั้งทางฝ่ายตนเอง ทั้งทางฝ่ายผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง ไม่ทำผลุนผลันไปตามลำพังใจที่วิ่งเร็วแรงของคนดรุณวัย ซึ่งจะเป็นเหตุให้เสียใจภายหลัง.

เมื่อทรงอภิเษกมีพระชายาแล้ว ก็ทรงปฏิบัติหน้าที่ระหว่างกันด้วยดี ไม่ปรากฏว่ามีการร้าวฉาน มีความสมัครสามัคคี มีความสุขสมบูรณ์ในฆราวาส, ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างของผู้ครองเรือนทั่วไป ในอันที่จะครองเรือนให้ดี ให้มีความเรียบร้อยสงบสุขในครอบครัวด้วยทุกฝ่าย ต่างปฏิบัติชอบในหน้าที่ต่อกัน ไม่นอกใจกัน อลุ้มอล่วยสมัครสมานกัน.

พระสิทธัตถะกุมาร แม้จะไม่มีแสดงไว้โดยตรงว่าได้ทรงปกครองแว่นแคว้น แต่ก็พึงเห็นว่าได้ทรงช่วยพระราชบิดาในการปกครองเป็นแน่ เพราะทรงเป็นเจ้านายในราชตระกูลซึ่งมีหน้าที่ปกครองประชาชน ทรงตั้งอยู่ในฐานเป็นทายาทของพระราชบิดา, เหตุอีกประการหนึ่ง ที่สำคัญ คือ ทรงเป็นมหาบุรุษโพธิสัตว์ผู้มีพื้นเพฉลาดหลักแหลม มีอัธยาศัยดีบริสุทธิ์เต็มไปด้วยเมตตากรุณา จึงทำให้อยู่มืด ๆ มิได้ ต้องคิดให้เห็นเหตุผลจนสว่างกระจ่างแจ้ง และเมื่อเห็นใครเป็นทุกข์เดือดร้อน อย่างน้อย ในที่เฉพาะหน้าเฉพาะตาแล้ว ก็ทนเฉยอยู่มิได้ ต้องขวนขวายช่วยอย่างใดอย่างหนึ่ง อันอัธยาศัยที่ทนอยู่จะไม่ช่วยทุกข์ใครมิได้นี้ เป็นลักษณะของมหาบุรุษโดยแท้. ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างของผู้มีหน้าที่ปกครอง ตั้งแต่ส่วนน้อยเช่นภายในครอบครัว ภายในวงธุรกิจย่อย ๆ ต่างๆ จนถึงในส่วนใหญ่ขึ้นไปโดยลำดับ ในอันที่จะสำเหนียกให้มีความรอบรู้เพียงพอ ทำความดี มีความบริสุทธิ์สะอาด ประกอบด้วยเมตตากรุณา นำผู้อยู่ในปกครองไปสู่ความสว่าง ความสุข ความเจริญ ทำให้อยู่ด้วยกันเป็นสุข ไม่ขาดแคลนคับแค้น ไม่หวาดระแวงนอนสะดุ้ง เหมือนอย่างอยู่ด้วยกันในระหว่างญาติมิตรเป็นที่รัก

(ถึงเวลาจะทรงผนวช, ทรงเห็นเทวทูต)

พระราชกุมารได้ประทับเสวยสุขสำราญในท่ามกลางสุขสมบัติอันพึงอภิรมย์ต่าง ๆ ล่วงปีมาโดยลำดับ ความบริบูรณ์ต่าง ๆ มิได้บกพร่อง คงมีบำรุงบำเรออยู่อย่างพรักพร้อม. แม้อย่างนั้น เมื่อถึงกาลเวลา ทุกอย่างก็ไม่อาจผูกพันกั้นกางบุคคลผู้เป็นมหาบุรุษโพธิสัตว์ไว้ได้. เวลาดังกล่าวได้มาถึงเข้าแล้ว เมื่อพระสิทธัตถะกุมารได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูต ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ในระหว่างทางเมื่อเสด็จไปประพาสพระราชอุทยาน ๔ วาระโดยลำดับกัน. พระโพธิสัตว์ทรงสังเวชพระหฤทัย เพราะได้ทอดพระเนตรเห็น ๓ เทวทูตข้างต้น, ทรงพอพระหฤทัยในการบรรพชา เพราะได้ทอดพระเนตรเห็นสมณะ จนถึงน้อมพระหฤทัยจะเสด็จออกไปบรรพชา

เทวทูต แปลว่า ทูตเทพยดา อย่างที่พูดกันว่าทูตสวรรค์ ท่านจึงแสดงตามศัพท์ว่าทูตที่เทพยดาแสร้งนิรมิตไว้ เพื่อให้พระราชกุมารทอดพระเนตรเห็น, แต่ท่านก็แสดงไว้โดยความว่า พระโพธิสัตว์ทรงปรารภถึงความแก่ เจ็บ ตาย อันครอบงำมหาชนทุกคน ทรงดำริแสวงหาทางพ้นอันเรียกว่าโมกขธรร ม(ธรรมเป็นเครื่องพ้น) ทรงเห็นว่าสภาพทั้งปวงย่อมมีของแก้กัน เช่นมีร้อนแล้วก็มีเย็นแก้ มีมืดแล้วก็มีสว่างแก้, บางทีจะมีทางแก้ทุกข์ ๓ อย่าง คือ แก่ เจ็บ ตาย นี้ได้ แต่ถ้ายังอยู่ในฆราวาส ก็ไม่มีโอกาสปฏิบัติแสวงหา, ส่วนบรรพชาเป็นโอกาสแสวงหาได้. จึงมีพระดำริจะเสด็จออกบรรพชา ไม่ใยดีในฆราวาสสมบัติ. ในเวลาอื่นเมื่อทรงเห็นคนแก่ เจ็บ ตาย และสมณะ ก็มิได้ทรงปรารภจนเห็นจริง. ส่วนในเวลาสุดท้ายนี้ ทรงปรารภจนเห็นความจริง จึงเรียกว่าได้ทรงเห็นเทวทูต.

(ผนวช, ตรัสรู้)

เมื่อพระโพธิสัตว์ได้ทรงปรารภเห็นประโยชน์ของการบรรพชา ก็ตัดพระหฤทัยรักในพระชายาและพระโอรสซึ่งประสูติใหม่ กับทั้งบุคคลและวัตถุที่รักทั้งปวง และเสด็จออกผนวช เที่ยวจาริกไปแต่พระองค์เดียว เมื่อมีพระชนมายุได้ ๒๙ ปี ด้วยพระหฤทัยมุ่งมั่นจะได้โมกขธรรม อันเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่โลก ไม่ใยดีในสิ่งอื่นทั้งหมดตามวิสัยของมหาบุรุษโพธิสัตว์, ได้เคยประทับอยู่บนปราสาท แวดล้อมด้วยบุคคลและวัตถุที่พึงอภิรมย์ ก็ต้องมาประทับอยู่องค์เดียว แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ภูเขาและสัตว์ป่านานาชนิด, เคยเสด็จด้วยพระราชยานต่าง ๆ ก็ต้องเสด็จด้วยพระบาทบนภาคพื้นตามธรรมชาติ, เคยมีผู้ตั้งเครื่องเสวยถวายบริบูรณ์ ก็ต้องเสด็จภิกขาจาร ได้อาหารพอเสวยบ้าง ไม่พอบ้าง ตามแต่เขาจะถวาย, แต่พระโพธิสัตว์ก็ไม่ทรงย่อท้อ ทรงปฏิบัติแสวงหาทางโมกขธรรมเรื่อยไป, ในขั้นแรกได้เสด็จไปสู่สำนักของดาบส ๒ ท่าน คืออาฬารดาบสกาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร, ทรงศึกษาจนสิ้นความรู้ของอาจารย์ทั้ง ๒ โดยลำดับแล้ว ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้ จึงเสด็จหลีกออกไปปฏิบัติในทางทรมานพระกายให้ลำบาก อันเรียกว่าทุกกรกิริยา (การทำที่ทำได้ยาก) โดยลำพังพระองค์ ทรงทดลองเปลี่ยนไปให้ลำบากยิ่งยวดเข้าทุกที จนถึงขั้นยิ่งยวดอย่างที่สุด ไม่มีโยคีอื่นจะทำให้เกินขึ้นไปกว่าได้แล้ว, ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้ จึงทรงเลิก ทรงบำรุงพระกายให้กลับมีพระกำลังขึ้น แล้วทรงเริ่มปฏิบัติทางจิต ซึ่งเรียกในภายหลังว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ จึงได้ตรัสรู้ธรรม หรือเรียกว่าตรัสรู้อริยสัจจ์ ๔ ณควงโพธิพฤกษ์ ในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม

แคว้นมคธ ในราตรีวันบุรณมี เดือนเวสาขะ เช่นเดียวกับเมื่อประสูติ เมื่อมีพระชนมายุ ๓๕ ปี, เมื่อตรัสรู้แล้วได้พระนามว่า "พุทธะ" "ผู้ตรัสรู้" เรียกกันว่า "พระพุทธเจ้า" ทรงได้โมกขธรรมเมื่อตรัสรู้นั้นแล.

(*ความไม่ยอมแพ้ และความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่*)

พระสิทธัตถะกุมารทรงเป็นมหาบุรุษโพธิสัตว์ จึงทรงมีความคิดสูงก้าวล่วงสามัญชน สิ่งที่คนธรรมดาได้ยินได้เห็นแล้วไม่คิด ก็ทรงคิด และคิดจนพบเหตุผล คิดจนไม่ติดในเหตุผล, ถ้าไม่เช่นนั้นพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนาก็คงไม่เกิดขึ้นในโลก ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างของบุคคลทั่วไปในอันที่จะใช้ความสังเกตและคิดหาเหตุผลในสิ่งที่ประสบพบผ่าน ให้เหมือนอย่างคนตาดีดูรูป, และเมื่อมองเห็นทุกข์หรืออุปสรรคอันตรายต่าง ๆ ก็ไม่ยอมอับจนพ่ายแพ้ เพราะต้องมีสิ่งที่แก้กันได้อย่างแน่นอน จึงต้องพยายามหาสิ่งที่อาจแก้กันได้นั้นให้ได้, ผู้ประสบความสำเร็จทุกคนในกิจการทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ก็เพราะมองเห็นเหตุผล เมื่อพบอุปสรรคก็ไม่ยอมแพ้ พยายามแก้ไขจนสำเร็จ, ในการแก้ไขหรือในการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์จำต้องมีการเสียสละ, แต่การเสียสละที่ถูกต้องนั้น หมายถึงเสียสละสุขส่วนน้อยเพื่อสุขที่ไพบูลย์ เช่นสละสุขเฉพาะตนเพื่อสุขส่วนรวม หรือสละดังที่ท่านแนะนำไว้ว่า "พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต พึงสละทั้งทรัพย์ทั้งอวัยวะตลอดถึงชีวิตเพื่อรักษาธรรม" ในประการสุดท้ายนี้พึงเห็นพระโพธิสัตว์เป็นตัวอย่าง เพราะในเย็นวันที่ตรัสรู้ เมื่อประทับนั่งลงบนฟ่อนหญ้าคาที่ทรงเกลี่ยเป็นที่ประทับนั่ง ณ ภายใต้โพธิพฤกษ์แล้ว ก็ได้ทรงตั้งพระหฤทัยเด็ดเดี่ยวความว่า "เลือดและเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลือแต่

หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามที, ยังไม่บรรลุถึงธรรมเพียงใด ก็จักไม่ลุกขึ้นเพียงนั้น" จึงชื่อว่าได้ทรงสละทุกอย่างเพื่อธรรม. ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างของบุคคลผู้มุ่งบำเพ็ญคุณประโยชน์ทั่วไป ในอันที่จะไม่มุ่งสุขประโยชน์เฉพาะตนเท่านั้น แต่มุ่งให้กว้างออกไป และยอมเสียสละสุขส่วนน้อยนั้นเพื่อส่วนใหญ่ คนที่สามารถทำคุณประโยชน์แก่หมู่ชน ก็เพราะสามารถสละเพื่อหมู่ชน, ถ้าไม่สามารถสละ ก็ไม่สามารถสร้างคุณประโยชน์อะไรได้เลย, แต่ทั้งนี้ก็ต้องยึดธรรมเป็นหลัก, ไม่เช่นนั้นก็จะกลายเป็นสละทางที่ถูกไปถือเอาทางที่ผิดตรงกันข้ามกับพระพุทธจรรยา.

(*ทางบำเพ็ญพุทธกิจ*)

พระพุทธเจ้า เมื่อก่อนแต่ตรัสรู้ เรียกว่าพระโพธิสัตว์ ผู้ใฝ่แสวงรู้, ครั้นตรัสรู้แล้ว จึงเรียกว่าพระพุทธะ ผู้รู้แล้วบริบูรณ์. พระพุทธเจ้าทรงรู้แล้วบริบูรณ์ด้วย บริสุทธิ์บริบูรณ์ด้วย มีพระกรุณาบริบูรณ์ด้วย, ฉะนั้นเพราะพระกรุณา จึงทรงดำริเพื่อแสดงธรรมโปรดโลก, ทรงอธิษฐานพระหฤทัยจะดำรงพระชนม์อยู่กว่าจะมีบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ตั้งอยู่มั่นคง สำเร็จประโยชน์แก่หมู่ชนทุกเหล่า ครั้นทรงดำริอธิษฐานพระหฤทัยจะทรงดำรงอยู่ก่อนเพื่อโปรดโลกดังนี้แล้ว จึงเสด็จเที่ยวจาริกไปในแว่นแคว้น จังหวัด อำเภอ ตำบลหมู่บ้านนั้น ๆ ทรงแสดงธรรมสั่งสอนคนที่ควรสั่งสอนแนะนำ ที่เรียกว่า เวไนย ให้ได้รับประโยชน์อย่างสูงบ้าง อย่างกลางบ้าง อย่างต่ำบ้าง ไม่เลือก ชั้น วรรณะ ยากดีมีจน, ทรงสามารถประกาศพระศาสนาให้คณาจารย์เจ้าลัทธิผู้มีชื่อเสียง มีศิษย์มาก ให้คนชั้นสูงผู้มีกำลังอำนาจ คือกษัตริย์อำมาตย์มนตรีเป็นต้น ให้คนคงแก่เรียน

คนฉลาด เช่น พราหมณ์ ผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ ตลอดถึงเศรษฐีคฤหบดี มีศรัทธาเลื่อมใสยอมรับนับถือ, เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นเครื่องชักจูงคนอื่น ๆ ให้เข้านับถือได้ง่าย. อย่างน้อยก็ทำให้เกิดสนใจ, และเป็นวิธีให้เกิดความสวัสดีจากภัยทางการเมืองเป็นต้นทั่วกัน เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองก็ได้นับถือแล้ว. กล่าวโดยสรุป ได้ทรงบำเพ็ญพุทธจริยาบริบูรณ์ คือโลกัตถจริยา ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่โลก ได้แก่ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่มหาชนที่นับว่าเป็นสัตวโลกทั่วไป เช่นทรงแผ่พระญาณเล็งดูสัตวโลกทุกเช้าค่ำ ผู้ใดปรากฏในข่ายพระญาณก็ได้เสด็จไปโปรดผู้นั้น, ญาตัตถจริยา ทรงประพฤติเป็นประโยชน์แก่พระญาติ หรือโดยฐานเป็นพระญาติ เช่นเสด็จไปโปรดพระญาติ ณ นครกบิลพัสดุ เสด็จไปห้ามพระญาติฝ่ายศากยะ และโกลิยะผู้วิวาทถึงกับจะรบกันด้วยเหตุแห่งน้ำเข้านา. พุทธัตถจริยา ทรงประพฤติประโยชน์โดยฐานเป็นพระพุทธเจ้า เช่นทรงแสดงธรรม ทรงบัญญัติพระวินัย ประดิษฐานพระพุทธศาสนาและบริษัท ๔ ให้ยั่งยืนสืบมา. กล่าวสั้น ๆ ว่าทรงทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า, เหตุฉะนี้จึงทรงได้รับยกย่องเป็นศาสดาเอกของโลก.

(นิพพาน)

พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปด้วยพระบาทเปล่า โปรดมหาชนในแว่นแคว้นต่าง ๆ ประดิษฐานพระพุทธศาสนาและบริษัท ๔ ให้ตั้งมั่นแพร่หลายสำเร็จดังที่ได้ทรงอธิษฐานพระหฤทัยไว้แล้ว จึงทรงปลงอายุสังขารกำหนดพระหฤทัยว่าจะปรินิพพาน แม้เช่นนั้นก็ได้เสด็จจาริกไปโปรดมหาชนต่อไปจนถึงวันบุรณมี เดือนเวสาขะก่อนพุทธศก ๑ ปี. แม้กำลังประชวรลงพระ

โลหิตก็ได้เสด็จดำเนินด้วยพระบาทต่อไปจนถึงสาลวโนทยานเมืองกุสินาราที่ได้ทรงกำหนดพระหฤทัยว่าจะเป็นที่ปรินิพพาน, ได้เสด็จผทมตะแคงเบื้องขวาอันเรียกสีหไสยาบนพระแท่นระหว่างไม้สาละทั้งคู่ ประทานโอวาทอนุศาสน์ภิกษุสงฆ์จนสิ้นสงสัยทั้งปวงแล้ว ได้ตรัสปัจฉิมพจน์ (คำสุดท้าย) ความว่า "บัดนี้ เราขอกล่าวเตือนท่านทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา, ท่านทั้งหลายจงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด." ดังนี้แล้วไม่ตรัสอีกต่อไป ทรงผทมเพ่งพระหฤทัยนิ่งสงบแล้ว เสด็จดับขันธปรินิพพานในราตรีวันบุรณมี เดือนเวสาขะนั้น, นับพระชนมายุได้ ๘๐ ปี ทรงประกาศพระศาสนาได้ ๔๕ ปี นับรัฐใหญ่ที่เสด็จจาริกไปประกาศพระศาสนาได้ ๗ รัฐ ตรงกับที่กล่าวว่า เมื่อประสูติเสด็จดำเนินด้วยพระบาท ๗ ก้าว.

ปฏิปทาของพระพุทธเจ้า แม้ตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงนิพพาน เป็นเนตติที่พึงนำไปปฏิบัติตามได้เป็นอันมาก เป็นต้นว่า ควรมีกรุณาช่วยเปลื้องทุกข์แก่ผู้อื่นตามที่สามารถ, ควรฉลาดในอุบาย คือ วิธีการที่จะทำให้สำเร็จประโยชน์ควรปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์, ควรตั้งใจว่าจะทำอะไรให้ได้สักเท่าไรในวิสัยของตนแล้วทำให้สำเร็จ, ข้อสำคัญคือ ควรทำความไม่ประมาทอยู่เสมอ

(*สรุปพระคุณ*)

สรุปกล่าวโดยพระคุณ พระพุทธเจ้าทรงบริบูรณ์ด้วยพระปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) พระวิสุทธิคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) พระกรุณาคุณ (พระคุณ คือ กรุณา) ดังบทสวดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พุทโธ ผู้รู้จริง, สุสุทฺโธ ผู้บริสุทธิ์จริง, กรุณามหณฺณโว มีกรุณาจริงดังห้วงทะเลหลวง.

เพราะฉะนั้น ทุก ๆ คนพึงตั้งใจนอบน้อมพระพุทธเจ้าตามบทนโมว่า "นโม ตสฺส ภควโต อรหโตสมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ขอนอบน้อมแด่ พระผู้มีพระภาค (คือ พระผู้จำแนกแจกธรรมสั่งสอนประชุมชน–กรุณาคุณ), พระอรหันต (คือ พระผู้ควรบูชาสักการะเป็นต้น–วิสุทธิคุณ), พระสัมมาสัมพุทธเจ้า (คือ พระผู้ตรัสรู้ชอบเอง–ปัญญาคุณ) พระองค์นั้น" ด้วยประการฉะนี้.

อานุภาพนานา

ท่านธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดบวรนิเวศวิหาร

อานุภาพ........

การพูดถึง อานุภาพ เป็นการพูดถึงเรื่องสำคัญ และความสำคัญนี้ย่อมมีประโยชน์มากแก่คนทุกคน ถ้ารู้จักนำไปใช้ในทางที่ถูกที่ควร ม่านมืดชีวิตหรืออุปสรรคต่าง ๆ มีอยู่มาก และยิ่งนับวันในเวลาต่อไปข้างหน้าจะทวีเพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ ไม่สามารถจะใช้ความรู้ความสามารถพื้น ๆ แบบเต่าต่อไปได้ ชีวิตของเต่าทุกวันนี้ก็เห็นกันอยู่ว่าเป็น เต่าวัฏฏสงสารสำหรับสะเดาะเคราะห์อยู่เป็นจำนวนมาก คือมีคนจำนวนหนึ่งนำเต่าไปขายแล้วมีคนจำนวนหนึ่งซื้อเต่าไปปล่อย ปล่อยแล้วขาย ขายแล้วปล่อยหมุนเวียนอยู่เช่นนี้เป็นวัฏฏสงสารเต่าไม่สิ้นสุด..........,มนุษย์หรือคนเราถ้าไม่ใช้อานุภาพอะไรบ้าง ชีวิตก็อาจหมุนเวียนอยู่แค่เต่าสะเดาะเคราะห์ให้แก่ใครต่อใครไปไม่สิ้นสุดเหมือนกัน..........แต่ทำฉันใดเล่า ! จึงจะรู้จักอานุภาพและนำมาใช้ให้บังเกิดประสิทธิภาพได้ อานุภาพ ย่อมเป็นสิ่งที่มีอยู่ แต่ก็อาจจะมีความเร้นลับมากน้อยตามลำดับ ยิ่งพุทธานุภาพย่อมมีความพิเศษอันควรศึกษาเป็นพิเศษ บางเรื่องอธิบายง่าย บางเรื่องอธิบายยาก บางเรื่องอาจจะอธิบายไม่ได้......กลิ่นหอมดอกมะลิหรือดอกกุหลาบและจากเกษรดอกบัว ซึ่งมากระทบฆานประสาทของเรา เรารู้ว่า หอม แต่หอมได้อย่างไร และตรงกันข้ามดอกอุตพิดเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

ถ้าเราจะว่า หอมเพราะเสก เหม็นเพราะสาป ผู้เสกและผู้สาปก็คงมีอานุภาพเกินสามัญมนุษย์แน่นอน !

อานุภาพ อาจเป็นประสบการณ์เหตุหรือเค้าหรือมูลที่ได้หรือที่พบ หรือเป็นประสพการณ์ คือ การเกิด ผลมีปรากฏ (เห็นชัด แจ่มแจ้ง ประจักษ์) หรือเป็นปรากฏการณ์คือการแสดงออกมาให้เห็นแจ้ง แต่จะเห็นแจ้งหรือไม่เห็นแจ้งก็อาจอยู่ที่ตัวเราแต่ละคนจะมองเห็นกันอย่างไร พระอาทิตย์พระจันทร์อย่างละ ๑ ดวงที่เราเห็นกันนั้นเรียกได้ว่า เห็นพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ดวงเดียวกัน แต่การเห็นหรือการเข้าใจอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง อันเป็นไปตามจินตนาการ เป็นไปตามพื้นฐานของจิตใจ และเป็นไปตามระบายสีสืบต่อไป........การที่เราได้กลิ่นดอกไม้หอม หอมนั้นเรายอมรับว่าจริง! แต่หอมได้อย่างไร? เราอาจจะยังสนเท่ห์! แต่สนเท่ห์ก็มีทางออกโดยการพยากรณ์ อันเป็นไปตามวิสัยของมนุษย์ที่เป็นนักพยากรณ์ทั้งชายและหญิง ผิดถูกก็ว่ากันจนถูกหาว่ามนุษย์นี้พูดอะไรง่าย ๆ พูดง่ายกว่าทำ หรือเดาสุ่มแม้ในเวลาเห็นอะไรไม่ค่อยถนัดนัก ก็กล้าตีความลงไปอย่างหนึ่ง หรือฟังอะไรไม่ถนัดก็กล้าเก็บไปพูดต่อ จนถึงกับต้องดักคอกันไว้ว่า ฟังไม่ศัพท์จับไปกระเดียด เรื่องทั้งหลายวุ่น ๆ อยู่เช่นนี้ ทั้งเราวุ่นอยู่กับเขาและเขาวุ่นกับเรา ทั้งเป็นเรื่องที่เป็นไปแล้ว กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะเป็นไปในอนาคต นักพยากรณ์นักคาดผันคงไม่สิ้นสุดไม่ว่าชายหรือหญิงทั้ง ๆ ที่ไม่มีตำราอะไรอยู่ในมือ เกิดอะไรขึ้นสักอย่างหนึ่งก็ตั้งตนเป็นนักพยากรณ์ทันที....

สมมติ ว่าผู้หญิงคนหนึ่ง ตาใส ปากเล็ก จมูกเล็ก นิ้วเรียวงาม เหมาะที่จะวาดตัวอักษรงาม ๆ ออกมาเป็นโศลกอันไพเราะ การเย็บปักถักร้อย การเลี้ยงทารก การจัดดอกไม้ การฝีมืออันประณีตบรรจงต่าง ๆ ตลอดถึงการประจงจุดธูปเทียนบูชาพระ แต่กลับใช้นิ้วเหนี่ยวไกปืนสังหารชายอกกว้างตายคาที่ก็มี เช่นนี้ถ้าไม่มีข่าวบอกถึงสาเหตุไว้ให้ชัดแจ้ง ก็จะต้องมีนักพยากรณ์ถึงสาเหตุเอาเอง....

สมมติ ว่าชายคนหนึ่ง นัยน์ตาแข็งกร้าว ปากใหญ่ จมูกโต นิ้วแข็งแกร่งคล้ายกับคีมเหล็กเหมาะที่จะขับรถแทร๊กเตอร์ บุกเบิกที่รกให้เตียนจับฆ้อนตีเหล็กให้เป็นรูปหอกรูปดาบ งัดซุงให้กลิ้งไปมา ตลอดถึงจับทั่งฝนให้เป็นเข็ม แต่กลับใช้นิ้วหยิบมีดโกนปาดคอหญิงเอวบางร่างน้อยตายคาที่........เช่นนี้ถ้าไม่มีข่าวบอกถึงสาเหตุให้ชัดแจ้ง ก็ต้องมีนักพยากรณ์ถึงสาเหตุเอาเองเช่นเดียวกัน....

การพยากรณ์ที่น่าพึ่ง ก็คือการพยากรณ์ให้เหมาะแก่เพศและให้เข้ากับรูปเรื่อง เช่นว่าฝ่ายหญิงเกิดอารมณ์วูบ ๆ วาบ ๆ หรืออะไรทำนองนี้ ส่วนฝ่ายชายก็มักจะว่าเกิดจากอารมณ์บ้าคลั่งหรืออะไรทำนองนั้น ส่วนจะเป็นการพยากรณ์ถูกหรือไม่ถูกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง..........แต่ต้นเรื่องหรือสาเหตุที่แท้คืออะไร ก็คงตกอยู่ในลักษณะตาบอดคลำช้าง ไม่ดีไปกว่านั้น

สาเหตุ ที่แท้จริงย่อมมีไม่ว่าในเรื่องอะไร คนที่ชังน้ำหน้ากัน ไม่ว่าผู้หญิงต่อผู้หญิง ผู้ชายต่อผู้ชาย ผู้ชายกับผู้หญิง ผู้หญิงกับผู้ชาย หรือแม้กะเทยต่อกะเทย ก็มีต้นเรื่องที่จะเกิดชังน้ำหน้ากันขึ้น และเรื่องชังกัน

นั้นบางทีก็หายกลับกลายเป็นชอบกันไป เช่นนี้ก็ย่อมมีสาเหตุหรือต้นเรื่องอีกเหมือนกัน..........เรื่องอย่างนี้ถ้าเราไม่เอากำปั้น ไปทุบให้ อนิจจังแต่อย่างเดียวคืออะไร ๆ ก็ว่า มันไม่เที่ยง แล้วก็ปลงไว้แค่นั้นก็คงจะดีไปอย่างหนึ่ง คือไม่ต้องคิด แต่การดำรงชีวิตอยู่ในโลก ถ้าเราปลงได้อย่างนั้นจริง ๆ ก็แล้วไป ถ้าเรายังปลงเช่นนั้นจริง ๆ ไม่ได้ ก็ควรศึกษาให้รู้จักสาเหตุเฉพาะเรื่อง แล้วนำมาใช้ในปัญหาชีวิตซึ่งเอาแต่ชัง อันเป็นต้นเรื่องของความไม่สบายใจอย่างหนึ่ง ทำให้ตนแคบต่อไปอีกอย่างหนึ่ง อันเป็นชีวิตที่ไม่ปลอดโปร่งสำหรับตนเอง และเป็นชีวิตที่ไม่ดีระหว่างบุคคล....ส่วนเรื่องชอบก็จะต้องศึกษาถึงสาเหตุที่ชอบ ทำไมจึงชอบ ? ชอบนั้นสมควรหรือไม่ ? การชอบเป็นสาเหตุหนึ่งของความสบาย แต่ก็เป็นสาเหตุของความหลงที่จะก่อความลำบากให้ได้ เช่น ชอบกล้วยไม้ มีอะไรก็ทุ่มเทให้กล้วยไม้ ก็เกิดขาดแคลนในด้านอื่นได้ เช่นลืมเรื่องอาหารการกิน ลืมค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นี้อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งทำให้เป็นคนแคบ เพราะมัวชอบแต่กล้วยไม้ ลืมสังสรรค์กับบุคคลอื่นในโอกาสอันควร การแก้ปัญหาต่าง ๆ บางทีก็ไม่ได้อ้างพุทธานุภาพ เช่นเชกสเปียร์นักประพันธ์เอกสามารถแสดงเรื่องให้คนที่ชังกันชอบกันได้ อย่างที่เรียกกันว่า จับแพะชนแกะ........

ตามปกติคนเรามีหู แต่ไม่ใช่เหมือนหูฉลาม หูคนเป็นประโยชน์มากในการฟัง แต่มีข้อเสียมากเวลาหูหาเรื่อง ซึ่งมักจะเป็นปกติวิสัยอยู่อย่างหนึ่ง คือ หูเบา โดยเฉพาะ คนรวย คนสวย คนเด่น ๆ คนเชื่อตนเอง คนจำพวกนี้มักหูเบา อนุมานได้โดยใช้ตรรกง่าย ๆ เหมือนเห็นปล่องไฟที่มีควันพุ่งออกมาว่า มีไฟ---

เชกสเบียร์สามารถแต่งเรื่องเอก ๆ ของเขาออกมาได้มากมาย ก็เพราะรู้เรื่องหูเรื่องใจของมนุษย์อย่างธรรมดา ๆ คือคนนั้นนอกจากหูจะเบาแล้วยังจูงใจง่ายอีกด้วย เชกสเบียร์รู้จักลำหาเหตุหรือเงื่อนงำของมนุษย์ได้มาก จึงแต่งเรื่องให้คนนิยมได้มาก เรียกว่าเป็นอานุภาพอย่างหนึ่ง เช่นว่าผู้ชายคนหนึ่งคุยโม้จนผู้หญิงคนหนึ่งหมั่นไส้ และไม่สามารถจะรักษามรรยาทไว้ได้โพล่งออกไปว่า–

"ดิฉันรู้สึกแปลกใจ ทำไมถึงพูดเรื่องอันหาสาระมิได้อยู่ได้ ไม่เห็นมีใครเขาอยากฟัง"

"อะไรกันสุภาพสตรีที่น่าเหยียดหยาม เธอยังมีชีวิตอยู่อีกหรือนี่" ผู้ชายจอมกะล่อนตอบโผงผางออกไปทันที – – –

สาเหตุเป็นดังนี้ ย่อมจะทำให้มองไปในทางที่ว่า คนทั้ง ๒ จะต้องโกรธเคืองแตกคอกันต่อไป เพราะคนหนึ่งชอบโม้ คนหนึ่งชอบหมั่นไส้ ตลอดถึงใส่คารมกันอย่างไม่เกรงใจกัน พูดง่าย ๆ ว่า มีเจ้าแง่และมีแม่งอน เรื่องเช่นนี้เป็นเรื่องที่จะต้องหันหลังให้กัน แต่เชกสเบียร์จับแพะชนแกะจนได้ โดยอาศัยอานุภาพตามที่รู้หลักเรื่องหูเบา จึงใช้การเป่าหูจนให้เกิดสมดุลขึ้นจนได้ –

"ฝ่ายหญิงเขารักคุณมาก แต่ทำงอนไปอย่างนั้นเอง"

"ฝ่ายชายเขารักคุณมาก แต่ทำปากแข็งไปอย่างนั้นเอง"

หลังจากการย้ำเป่าหูเช่นนั้นแล้ว แพะกับแกะก็เริ่มมองตากันด้วยความเข้าใจอย่างใหม่ ตามที่ยกมากล่าวนี้ ท่านผู้อ่านย่อมทราบดีว่าไม่ใช่พุทธานุภาพ เป็นอานุภาพของเชกสเบียร์ที่ปลุกเสกขึ้น และเป็นไปได้ตาม

เรื่องประเภทนั้น เป็นการแก้ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ หยุม ๆ หยิม ๆ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างบุคคล การเป่าหูแบบนี้จะเป่าให้แค้นก็ได้ มิใช่เฉพาะเป่าให้รักเท่านั้น เรื่องยุงส่อเสียดที่เกร่อหรือเอ่ออยู่เหมือนน้ำเดือน ๑๒ เขาก็ใช้หลักเป่าหูนี่เอง หลักเหล่านั้นมาใช้หลักหูเบาเป็นมาตรฐาน ส่วนทางพุทธานุภาพใช้หลักศีลธรรมเป็นมาตรฐาน จึงมีความแตกต่างกันเหมือนดินกับฟ้า หรือเหมือนน้ำครำกับน้ำค้าง ก็เป็นธรรมดาอยู่ว่าย่อมมีความสดใสสวยงามกว่ากัน **เหนือกว่า** กัน เรื่อง **ธรรมเป็นอำนาจ** หรือเรื่อง **ศีลธรรมเป็นมาตรฐาน**........เป็นอำนาจที่แท้จริง เป็นมาตรฐานที่ถูกต้อง........การใช้อำนาจเป็นธรรมก็ดี การใช้พฤติการณ์อื่นเป็นมาตรฐานนอกจากศีลธรรมก็ดี เท่ากับเป็นการปลอมแปลงพรางความจริงไว้ ย่อมมีข้อพิรุธ เช่นคนปลอมบวชบางทีก็ลืมโกนคิ้ว บางทีก็นุ่งกางเกงไว้ข้างใน บางทีก็แสดงออกมาทางกิริยาท่าทางที่ไม่เรียบร้อย นางยักษ์ปลอมเป็นนางมนุษย์ที่สวยเพื่อจะลวงพระอภัยมณีให้หลวมตัว ท่านสุนทรภู่ก็ให้พินิจเห็นได้ว่า **นั่งพินิจพิศดูรู้ว่ายักษ์ เพราะแววจักษุหายทั้งซ้ายขวา** ถ้าพระอภัยมณีมายืนอยู่ในยุคอวกาศก็คงจะพินิจเห็นสิ่งปลอมอีกมากมาย เช่นคิ้วปลอม ขนตาปลอม ธนบัตรปลอม กิริยาวาจาปลอม และสิ่งอื่นที่ปลอมหรือแปลงตบตา พุทธานุภาพเป็นอำนาจทางธรรม และเป็นสัจธรรมให้รู้จักเลือกคัดสิ่งที่ปลอมแปลงออกไป และเป็นพุทธรักษา–รักษาผู้ปฏิบัติสัจธรรมให้ดำรงอยู่ในภาวะที่ดี

ทุกวันนี้ เรากำลังมีปัญหาในด้านร้ายอยู่มากชนิดด้วยกัน ทั้งที่เป็นสิ่งร้ายเล็กๆ น้อยๆ และสิ่งร้ายใหญ่ๆ โตๆ แต่แทนที่จะตัดต้นไฟ ดูเหมือนกลายเป็นว่า **ส่งเสริมร้ายเล็กให้เป็นร้ายใหญ่ ส่งเสริมร้ายใหญ่ให้เป็นร้ายมหาประลัย** เรื่องโลกออกจะเป็นอย่างนั้น แต่เรื่องของเราเป็นอย่างไร ตัวเราเป็นชาวพุทธ และอยู่ในเมืองพระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดจึงควรใช้พระ-พุทธศาสนาแก้ปัญหายุ่งยากให้ถูกต้องได้ พระพุทธศาสนาสอนการแก้ปัญหาชีวิตที่ยุ่งยากได้จริง เพราะชี้ให้รู้เงื่อนรู้ปมที่ยุ่ง เช่นปมเชือกที่ยุ่งเมื่อรู้เงื่อนก็แก้ไขได้ หากไม่รู้ไปกระชากผิดที่ก็ยุ่งใหญ่ไม่มีวันที่จะแก้ได้ พระพุทธ-ศาสนาสอนให้รู้เงื่อนรู้ปม และแก้ให้ถูกเงื่อนถูกปมเช่นนี้ จึงมีอานุภาพเป็นพิเศษในการแก้ความยุ่งยาก และมิใช่แก้ได้เฉพาะปัญหาปัจจุบัน แม้แต่เรื่องที่พัวพันมาแล้วแต่อดีตก็แก้ได้ –

ผูกเวรกัน ในหมู่มนุษย์จะมองเห็นความยุ่งยากได้หลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างหนึ่งคือเรื่องการผูกเวรกัน ซึ่งก่อขึ้นจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่แล้วก็ก่อความน่าหวาดเสียวขึ้นเหมือนภูเขาไฟกำลังครางจะระเบิด พระพุทธองค์ทรงแก้การจองเวรกันที่กำลังครวญครางจะระเบิดให้สงบลงได้ และทรงเป็นพุทธรักษาให้อยู่ในสันติสุขสืบไป – – –

ในวันหนึ่ง พระพุทธองค์กำลังทรงแสดงพระธรรมอยู่ที่วัดพระเชต-วัน ได้มีผู้หญิงวิ่งหืดกระกระหอบมา พอถึงก็รีบส่งลูกชายถวายพระองค์ โดยมีผู้หญิงอีกคนหนึ่งวิ่งมาในระยะกระชั้นชิด เพื่อจะฆ่าลูกชายนั้นด้วยการจองเวร พระองค์ตรัสห้าม โดยประทานหลักทางศีลธรรมว่า :–

ในกาลไหน ๆ มา เวรทั้งหลายในโลกนี้ไม่เคยระงับด้วยการจองเวร แต่ย่อมระงับได้ด้วยการไม่จองเวร นี่เป็นเรื่องเก่า.

ครั้นประทานหลักเช่นนี้แล้ว ตรัสเล่าเรื่องแต่ปางหลังให้ทั้ง ๒ ฟังถึงเรื่องราวในอดีตที่เธอเคยหึงหวง และผูกเวรกันมาหลายชาติเต็มทีแล้วไม่มีอะไรดีขึ้น มาชาตินี้ก็มาจองเวรกันอีก .... เรื่องมีว่า "แต่ก่อนมีหญิงหมันคนหนึ่ง จัดหาเมียน้อยให้สามีของตน (ทำเป็นคนใจกว้าง) ครั้นเมียน้อยตั้งครรภ์ (เกิดหึงกว้างไม่ตลอด) ก็ให้กินยาแท้งเสีย ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๓ หึงนักประกอบยาให้กินแรงไปทำให้เมียน้อยถึงตาย สามีรู้เหตุโกรธจัดใช้ทั้งศอกทั้งเข่ากระทุ้งเมียหลวงจนตายตามกันไป ชาติหนึ่งเมียน้อยไปเกิดเป็นแมว เมียหลวงไปเกิดเป็นไก่ อีกชาติหนึ่งเมียน้อยไปเกิดเป็นเนื้อ เมียหลวงไปเกิดเป็นเสือเหลือง และในชาตินี้เมียน้อยไปเกิดเป็นนางยักษิณี เมียหลวงมาเกิดเป็นนางกุลธิดา ผลัดกันทำลายกันโดยไม่หยุดยั้ง" .... เมื่อทั้ง ๒ ฟังแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสเลิกจองเวรกันเด็ดขาด คนเราเมื่อเลิกจองเวรกันเวรก็ไม่มี เมื่อเวรไม่มีสันติสุขก็เกิดแทนที่ในทันที .... แต่กว่าจะพบพุทธานุภาพ นางกุลธิดาก็เสียลูกไปถึง ๒ คนแล้ว เมื่อพบพุทธานุภาพแล้วก็ไม่ต้องเสียอีกต่อไป เรื่องผูกเวรกันรายนี้ถ้าไม่หนีเข้าวัดพระเชตวัน ก็คงจะยังไม่มีทางที่จะยุติได้ ....

เรื่องนี้พอจะหมายเหตุไว้ได้ว่า เมียน้อยเมียหลวงเป็นปัญหาหนึ่งที่สร้างเวรกรรมในสังคม และการแก้ปัญหานั้นก็แก้ได้ด้วย พุทธานุภาพโดยแท้ และปัญหาอื่น ๆ ก็แก้ได้ .... คนที่แก้ปัญหาของตนด้วยพุทธานุภาพ ย่อมได้พุทธรักษาสืบไป พอสรุปลงในบทอำนวยพรที่ว่า –

พุทธานุภาพนำผล เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวาอารักษ์ทั่วไป ขอให้เป็นสุขสวัสดี.

อานุภาพ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตอธิบายว่า อำนาจ, ฤทธิ์เดช, ความยิ่งใหญ่. จึงนับว่าเป็นเรื่องควรศึกษานานานุภาพสืบไป ทั้งเพื่อแก้ปัญหาที่ติดค้างมาแต่อดีต ทั้งเพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และเพื่อแก้ปัญหาอันมากมายที่จะมีต่อไปในอนาคต.

อานุภาพคุกเข่า

เมื่อไม่กี่วันมานี้ มีคนจีนซึ่งเราเรียกกันจนติดปากว่า "เจ๊ก" เจ๊กจำพวกนี้ทำตัวคล้ายนักบริการชั้นเยี่ยม คือเที่ยวสอบถามตามวัดต่าง ๆ ว่า "ทั่งโต้งการอะไร **โป๋ลใช้ผง**" ตามปกติเจ๊กจำพวกนี้ไม่ค่อยจะมาหาผู้เขียน เพราะผู้เขียนไม่ค่อยจะโต้งการอะไรของเจ๊ก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีเจ๊กคนหนึ่งซึ่งเที่ยวถามความ**โต้งการ**จากที่อื่น ๆ มาแล้ว ก็มักจะแวะมาคุยด้วยเรียกว่า *เปิ็งแฟงกัง* การคุยกันนั้นก็ไม่ค่อยจะมีอะไร นอกจากเจ๊กเล่าเรื่องจีนให้ฟั่ง และผู้เขียนก็เล่าเรื่องเจ๊กให้จีนฟั่ง เจ๊กคนนี้ออกจะมีหัวไปในทาง**ปรัชญา** หรือมี**จิตวิทยา**อยู่ไม่น้อย บางทีเจ๊กก็ลืมความต้องการอยู่จนถึงเย็นจึงบอกว่า **เย็งเลี้ยวลาที** เป็นเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ แต่ในวันดังกล่าวเจ๊กได้เล่าเรื่องปริศนาให้ฟั่งเรื่องหนึ่ง คือครูถามนักเรียนว่า "ต้องการจะข้ามสะพาน แต่คนรักษาสะพานเขาไม่ให้ข้ามจะทำอย่างไร ?" เจ๊กเล่าต่อไปว่า นักเรียนตอบไม่ได้ ครูจึงบอกว่า "คุกเข่าแล้วจะข้ามได้" เจ๊กเล่าแล้วหัวเราะด้วยอัธยาศัยดี ลากลับไป....

ถ้าเราจะข้ามสะพาน แต่คนรักษาไม่ยอมให้ข้ามก็เป็นอันว่า เจออุปสรรคเข้าแล้ว การเจออุปสรรคเช่นนี้จะทำอย่างไร ? คนสุภาพเรียบร้อยธรรมดาก็คงว่าเมื่อเขาห้ามก็ไม่ข้าม คนที่เป็นนักอ้อนวอนก็คงว่าขอข้าม

หน่อยเถอะน่า คนสะบัดสะบิ้งก็คงจะสะบัดหน้าบอกว่า ไม่ให้ข้ามก็ไม่ข้าม ส่วนพวกอันธพาลก็คงว่า ไม่ให้ข้ามบุกเลย ส่วนคนที่เป็นนักให้สินบนก็คงขยับใบแดง ๆ ออกมาบอกว่า ค่าผ่านมีน่า นี่เอาไป ท่านผู้อ่านลองนึกดูว่าคนไหนได้ข้ามคนไหนไม่ได้ข้าม คิดว่าอย่าไปนึกให้เสียเวลาเปล่า ๆ เรื่องจิตใจของคนเฝ้าสะพานคนเฝ้าประตู ไม่มีใครจะไปกะได้ ก็คงเข้าบทที่ว่า "จิตมนุษย์นี้ไซร้ ยากแท้หยั่งถึง" มหาสมุทรลึกหยั่งได้ด้วยสายดิ่ง ภูเขาสูงก็วัดวาได้ด้วยเครื่องวัดความสูง แต่จิตคนเฝ้าสะพานไม่มีอะไรจะวัดได้ คนที่สุภาพบอกว่าเมื่อไม่ให้ข้ามก็ไม่ข้าม คนเฝ้าสะพานอาจชอบใจในความสุภาพ อนุญาตให้ข้ามไปได้ เสียงอ้อนวอนให้ข้ามไปก็ได้ เห็นสะบัดสะบิ้งหมั่นไส้เลยให้ข้ามไปเสียก็ได้ เห็นทำท่าบุกเลยปล่อยให้ข้ามไปก็ได้ เห็นใบแดง ๆ เลยให้รีบข้ามไปก็ได้ หรือตรงกันข้ามไม่ให้ข้ามเสียเลยก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องข้ามสะพานนี้ก็อาจจะมีว่า **ข้ามได้สวย ข้ามด้วยคุกเข่า....**

ปริศนาของเจ๊กที่ออกไว้ เรื่องต้องการข้ามสะพาน แต่คนเฝ้าสะพานไม่ให้ข้ามนี้ เจ๊กได้ไขไว้แล้วว่าให้คุกเข่าแล้วจะข้ามได้ ถ้าคุกเข่า ทำให้ข้ามสะพานไปได้ ก็จัดได้ว่า คุกเข่าก็มีอานุภาพที่จะทำให้บุคคลผ่านอุปสรรคไปได้อีกอย่างหนึ่งในหลายร้อยหลายพันอานุภาพ (อานุภาพ คือ อำนาจ, ฤทธิ์เดช, ความยิ่งใหญ่) ในกิริยาที่คุกเข่าแล้วสามารถทำให้ข้ามสะพานที่ต้องห้ามไปได้ ก็ต้องถือว่าคุกเข่านั้นมีอำนาจ หรือมีฤทธิ์เดช หรือมีความยิ่งใหญ่พอควรทีเดียว เมื่อยังไม่คุกเข่าคนเฝ้าสะพานไม่ยอมให้ข้าม ครั้นคุกเข่าแล้วคนเฝ้าสะพานก็บังเกิดความยินยอมให้ข้ามได้ จึงเป็นเรื่องน่า

ประหลาดอยู่ว่าเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นคุกเข่าก็มีอานุภาพด้วยเคล็ด หรือนัยแห่งความสำเร็จของบุคคลนั้น บางทีเราก็ไม่รู้ว่าเขาทำกันอย่างไร ? จึงถึงความสำเร็จได้ง่ายหรือสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว ก็จะไม่ง่ายหรือเร็วได้อย่างไรล่ะ ? เพราะบางทีคุกเข่าแผล็บเดียวเท่านั้นเอง ก็ข้ามไปอยู่ฝั่งโน้นเสียแล้ว ผู้ที่ไม่รู้เหตุก็เฝ้าแต่ตะโกนหรือโพนทนา หรืออิจฉาริษยา หรือหาว่าอยุติ-ธรรมด้วยประการต่าง ๆ หรือตีอกชกตัวเอง หรือโศกาดูรร่ำไห้พิไรรำพัน หรือโทมนัส หรือคับแค้นใจไม่มีสิ้นสุด การรู้ "เคล็ด" เท่ากับมีลูกกุญแจอยู่ในมือที่จะไขผ่านไปให้ถึงสิ่งที่ตนต้องการ....

คุกเข่า หมายถึงกิริยาย่อเข่าลงให้ติดพื้น ยังไม่ถึงขั้น คุกคลานต้องย่อตัวลงให้เตี้ยแล้วใช้เข่าเดิน การคุกคลานหรือใช้เข่าเดินนี้ ก็สามารถเข้าไปสู่ที่ชุมนุมสงฆ์ ที่ถือว่าเป็นชุมนุมขั้นชั้นสูงสุดทางพระพุทธ-ศาสนาก็ได้ เข้าไปหาบุคคลสำคัญก็ได้ หรือผ่านหน้าไปก็ได้ และเป็นกิริยาที่น่าดูมากทีเดียว ซึ่งกิริยาอย่างนี้ต้องหัดถึงจะทำได้ดี ต่างกับเดินเทิ่ง ๆ อันเป็นกิริยาที่ไม่น่าดู ซึ่งไม่ต้องหัดก็ทำได้ ถ้าคนออกมาจากท้องแม่เดินได้ก็จะเดินเทิ่ง ๆ ไปได้ทันที เช่นนี้ก็เป็นข้อแปลกอยู่ตรงที่ว่า คนเราเกิดมาแล้วไม่ใช่พออยู่เพียงเรื่องธรรมชาติ เราต้องมาปรับปรุงหรือฝึกหัดดัด-แปลงให้ดีขึ้นอีก ข้อนี้เอง ที่ทำให้บุคคลดีทันกัน หรือดียิ่งขึ้นไปกว่ากัน หรือทำอะไรสำเร็จแตกต่างกันไป ดังที่ได้เห็นกันอยู่ทุกวันนั้นแล้ว ดีทันกันก็ดี ดีกว่ากันก็ดี มีความสำเร็จแตกต่างกันก็ดี ก็มาจากเหตุที่ปรับปรุงหรือฝึกดัดแปลงอย่างตรงไปตรงมา แต่ในปริศนา คือคำผูกให้แก้ว่า "ต้อง

การข้ามสะพานแต่คนเฝ้าไม่ให้ข้ามจะทำอย่างไร ?” แล้วก็มีคำไขหรือคำแก้ไว้ว่า “คุกเข่า” แล้วจะข้ามได้ คำแก้ปริศนานี้ไม่ใช่เป็นเรื่องตรงไปตรงมาเสียทีเดียว ไม่เหมือนกับว่าเราต้องการข้ามสะพาน เมื่อไม่มีคนห้ามหรือไม่มีอุปสรรคใด ๆ ก็ย่อมข้ามได้....

การคุกเข่าทำให้ข้ามสะพานไปได้หรือไม่ ข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างไร? สมมุติว่าเราเดินเทิ่ง ๆ ไปจะข้ามสะพาน ก็มีคนเฝ้าห้ามไม่ให้ข้าม เราก็คุกเข่าลงตามที่ครูแนะไว้ คนเฝ้าจะยอมให้ข้ามหรือไม่ เข้าใจว่าไม่แน่นัก เพราะจิตใจของคนเฝ้าสะพานเราไม่สามารถจะหยั่งถึงได้ คือเราไม่รู้ว่า คนเฝ้าคนนั้นเป็นแบบไหน ถ้าเจอ เถรตรง เราก็ข้ามไม่ได้ อย่าว่าแต่ คุกเข่าเลย ต่อให้คุกคลานก็คงไม่ยอม ผู้เขียนเคยนั่งรถไป เพื่อจะไปเจริญพระพุทธมนต์ และฉันเพลที่ลาดพร้าว เราได้กะเวลาพอดีเวลาออกจากวัด พอไปถึงใกล้ที่จะเลี้ยวไปลาดพร้าว ก็ได้พบสิบโทจราจรโบกมือไม่ให้เลี้ยว คนขับซึ่งเป็นสุภาพบุรุษก็อ้อนวอนบอกความรีบด่วนว่า พระท่านจะรีบไปสวดมนต์ ฉันเพล เดี๋ยวจะไม่ทัน คุณหมู่ก็ตีหน้าตายบอกว่า คนอื่นเขาก็ด่วนกันทั้งนั้น คนขับที่เป็นสุภาพบุรุษของเราจึงต้องขับรถเลี้ยววกกลับไปอีกทางหนึ่งเลาะไปเข้าเขตนนทบุรี แล้วหักลงมาทางสถานคุมขังอันธพาลลาดยาว กว่าจะถึงที่ทำพิธีพวกเราก็เกือบเป็น เถรอดเพล เพราะมาเจอเข้ากับ “เถรตรง” เราก็ผ่านไปไม่ได้ แต่ในกรณีของเราเพียงแต่แจ้งเหตุรีบด่วนให้ฟังอย่างสุภาพเท่านั้น ในการที่คุณหมู่ไม่ยอมให้เราผ่านก็นับว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องแล้ว แต่พวกเราก็คุยกันอย่างเชื่อมั่นว่า ถ้าเราเจอนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร หรือเจออธิบดีกรมตำรวจ ก็คงผ่านไปได้ เช่นนี้

เราไม่ใช่ดูถูกนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัย แต่เราเข้าใจว่านายตำรวจย่อมมีดุลยพินิจ และมีโอกาสที่จะใช้ดุลยพินิจได้มากว่าตำรวจผู้น้อย ในกรณีนี้พระรีบด่วนจะไปทำพิธีมีกำหนดเวลาแน่นอน และได้แจ้งให้คุณหมู่ทราบแล้ว แต่คุณหมู่บอกว่า "คนอื่นเขาก็ด่วนกันทั้งนั้น" ความจริงก็อาจจะมีคนด่วนบ้าง แต่ไม่ใช่ด่วนกันทั้งนั้น และคงไม่ด่วนเหมือนเราที่ว่านี้ไม่ใช่หมายความว่าตำรวจผิด เป็นแต่เราผิดเพราะเราไม่รู้ว่า ทางจราจรประจำวันเขาเปลี่ยน ๆ กันไปอย่างไรแล้ว ที่พูดนี้ก็เพียงเพื่อจะอธิบายเรื่องข้ามสะพานว่าถ้าใช้แบบครูข้ามได้จริงหรือไม่ ก็อาจเป็นช่องทางจะเจรจากันง่ายกว่าตำรวจจราจรสักหน่อยหนึ่ง เพราะการข้ามสะพานคงไม่พลุกพล่านเหมือนการข้ามถนน คนรักษาสะพานย่อมจะมีเวลาใช้ดุลยพินิจได้มากกว่าหรือมีเวลาที่จะแจ้งแถลงไขถึงความจำเป็นกันได้ยืดยาวกว่า และอานุภาพคุกเข่าก็คงจะมีมากกว่าการอ้อนว้อนเฉย ๆ เมื่อเราเดินเทิ่ง ๆ ไปถึงสะพานคนเฝ้าบอกว่า ข้ามไม่ได้ เราก็คุกเข่าลงตรงหน้าเขา ในอันดับแรกเข้าใจว่าคนเฝ้าสะพานคงจะนึกว่า เจอคนบ้าเข้าแล้ว เพราะในชีวิตการเฝ้าสะพานของเขาไม่เคยพบเคยเห็นคนคุกเข่าขอข้ามสะพาน แต่ผู้คุกเข่าได้บอกถึงความจำเป็นด้วยกิริยาที่สุภาพพร้อมด้วยเหตุผลในการที่ต้องขอข้ามไป ที่คิดเรื่องบ้า ๆ บอ ๆ ก็คงจะหายได้ แต่ที่จะอนุญาตหรือไม่ ก็แล้วแต่การตัดสินใจของเขา คิดว่าถ้าไม่เป็นเรื่องคอขาดบาดตายเหลือเกินแล้วก็คงจะอนุญาตให้ข้าม เพราะการคุกเข่าขอข้ามสะพานนี้ออกจะน่าเห็นใจเหลือเกิน ในการอนุญาตหากจะมีความผิดขึ้นคนเราก็อาจจะรับผิดแทนกันได้หาก

ในเรื่องนั้นไม่เป็นบาปกรรมหนัก เคยทราบว่าเอกอัครราชทูตบางท่านที่ประจำอยู่ในต่างประเทศก็เคยใช้ดุลยพินิจของตนช่วยคนไทย ที่ไปเกิดปัญหาขึ้นได้ด้วยดี....

การคุกเข่าข้ามสะพาน เป็นเพียงปริศนาตามความหมายของ **คุกเข่า** ย่อมมีอยู่ที่ว่าจะสามารถเปิดทางให้ไปสู่ความสำเร็จได้ เคยมีผู้มาเล่าเรื่องความขัดข้องของเขาเกี่ยวกับคุณแม่ คือเขามีปัญหาส่วนตัวอยู่อย่างหนึ่งเป็นเรื่องที่ได้ทำลงไปแล้ว **แต่ถ้าจะทำให้สวย ก็ต้องทำด้วยคุณแม่** เราก็บอกว่าก็อ้อนวอนให้ท่านทำเสียซิ เขาบอกว่าอ้อนวอนแล้วท่านไม่ยอมทำให้ ก็ถามต่อไปว่าอ้อนวอนอย่างไร ? เขาบอกว่าก็อ้อนวอนครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อท่านไม่ทำก็เฉย จึงแนะว่าขอให้กลับไปอ้อนวอนใหม่ ถ้าท่านไม่ยอมอีกก็ให้คุกเข่าลง แล้วกล่าวอ้อนวอนด้วยกิริยาที่สุภาพอ่อนน้อมเข้าใจว่าคราวนี้ท่านคงทำให้ เพราะไม่ใช่เรื่องคอขาดบาดตายอะไร ยิ่ง-เป็นเรื่องของแม่แล้วความรักลูกย่อมเป็นเดิมพันอยู่ในจิตใจส่วนหนึ่ง แม้แต่ลูกที่ชั่วช้าสาระเลวก็ยังตัดไม่ขาด ได้เล่านิทานย่อ ๆ เรื่องแม่รักลูกให้ฟังว่า แม่คนหนึ่งมีลูกชายอยู่คนหนึ่งขี้ริ้วขี้เหร่ และมีปัญญาอ่อน หรือโง่เง่ามาก แต่พอเติบโตเป็นหนุ่มขึ้น เห็นหญิงสาวก็ชอบพูดจาขอความรักไม่มีใครเขารักตอบ เพราะความขี้เหร่ถ้าบวกกับความโง่ก็ใช้อะไรไม่ได้แต่ก็ไม่มีใครเขาถือเพราะเห็นไม่เต็มเต็ง วันหนึ่งไปเจอหญิงสาวขี้เล่นเข้าเจ้านั่นนั้น ก็เกี้ยวพาราสีตามอัธยาศัย หญิงคนนั้นก็พูดว่า ถ้าเธอไปควัก

หัวใจแม่ของเธอมาให้ฉันได้ฉันก็จะรักด้วย เจ้านั่นก็ไปควักเอาหัวใจแม่ใส่กำมือมาให้ผู้หญิงคนนั้น ครั้นมาถึงด้วยอาการที่รีบด่วนจะยื่นหัวใจแม่ให้แก่หญิงนั้น เจ้าคนขี้ริ้วและแสนโง่นั้นก็ล้มลง ด้วยความรักลูกที่มีอยู่ในหัวใจของแม่ยังอุตส่าห์ถามว่า "โธ่! ลูกรักของแม่ล้มลง เจ็บที่ตรงไหนบ้างจ๊ะ" นี่แหละเขาถึงว่าความรักลูกย่อมอยู่ในหัวใจของแม่เสมอ แต่บางทีก็ฝังเอาไว้ลึกหน่อย เพราะลูกชอบทำอะไรตามใจตัวกันนัก แต่ถึงเช่นนั้นเมื่อถึงคราวลูกมีความคับขันก็ดี ลูกเปลี่ยนนิสัยมาคุกเข่าให้แม่บ้างก็ดี แม่ก็จะขุดเอาหัวใจรักที่ฝังไว้ลึกนั้นมาแสดงต่อลูกจนได้ ขอให้กลับไปแสดงการคุกเข่าอันเป็นกิริยาที่น่ารักนี้เถอะ คุณแม่ก็คงจะเห็นใจและช่วยเหลือตามสมควร....

แต่อานุภาพคุกเข่า ย่อมมีอยู่กว้างใหญ่ไพศาล เราไม่ใช่คุกเข่าเพียงได้ของเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วพอ เราคุกเข่าเพื่อให้บังเกิดคุณงามความดี การคุกเข่าที่สูงสุดของเรา คือคุกเข่าพระรัตนตรัยได้แก่ **พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์** เมื่อคุกเข่ากราบไหว้บูชา ไม่ปฏิบัติผิดต่อพระรัตนตรัย ปฏิบัติชอบตามหลักธรรมะแล้ว อนุภาพคุกเข่าต่อพระรัตนตรัย ก็ย่อมอำนวยให้เป็นคนดีมีความสุขอย่างแน่นอน ในพระพุทธศาสนาท่านสอนคารวะไว้ ๖ อย่าง คือรัตนตรัย การศึกษา ความไม่ประมาท และการปฏิสันถาร การศึกษาทำให้คนฉลาด ความไม่ประมาททำให้คนปลอดภัย การปฏิสันถารคือต้อนรับดี ทำให้เป็นที่รักใคร่นับถือ ที่ท่านสอนคารวะ

๖ อย่างนั้น ความหมายก็คือว่ามีสิ่งที่เรายอมรับนับถือ และปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ย่อมเป็นเกียรติเป็นศรี หรืออำนวยความสำเร็จแก่ตัวของเราเองประกอบทั้งเชิดชู สิ่งที่เราควรเคารพนับถือไว้ในที่สูง ความจริงนั้นความดีทุกอย่างก็อยู่ในพระรัตนตรัยทั้งสิ้นแล้ว แต่เมื่อกล่าวกระจายออกไป เพื่อให้เข้าใจโดยตรงเป็นประเภทไป เช่นกล่าวถึงบุพการี ท่านผู้ทำอุปการะมีมารดาบิดาเป็นต้น ตลอดถึงผู้มีพระคุณและปูชนียวัตถุทั้งสิ้น เหล่านี้ล้วนแต่เราควรคุกเข่าเคารพทั้งนั้น....

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะก็ดี การขอบรรพชาอุปสมบทก็ดี ต่างต้องเริ่มด้วยการคุกเข่า ที่เรียกว่า "นั่งกระหย่ง" จึงได้เป็นพุทธมามกะหรือได้บรรพชาอุปสมบท ถ้าเดินเทิ่ง ๆ เข้าไปแบบไร้มรรยาท ก็ไม่มีใครเขายอมให้เป็นได้ เพราะไร้มรรยาทเช่นนั้น ยังไม่เป็นผู้ดีพอที่จะเข้าสังคมชาวพุทธ แม้แต่คนที่จะไปขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นก็เข้าไปด้วยการอ่อนน้อม มารดาบิดารักลูกก็เพราะลูกคุกเข่าเป็น ครูอาจารย์ ป้าลุง น้าอา ก็อดที่จะรักจะเอ็นดูนักเรียน หรือหลาน ๆ ที่คุกเข่าเป็นไม่ได้ ถ้าตรงกันข้าม ลูกยืนตัวแข็งเถียงมารดาลั่นบ้าน นักเรียนเถียงครูอาจารย์ลั่นโรงเรียน หลานยืนตัวแข็งเถียงป้าลุงน้าอา เอ็ดตะโรไปหมด เช่นนี้แล้วหากท่านเหล่านั้นจะมีความรักอยู่ ต่างก็คงจะต้องเก็บไว้ลึกหน่อย ไม่นำออกมาแสดงให้คนแต่ละประเภทนั้นเห็น จนกว่าจะยอมคุกเข่าจึงจะเอาความรักออกมาให้ดู หรือจะเอาตัวไม่รอดจริง ๆ จึงจะแสดงความเอ็นดูสงสาร จึง

พอสรุปได้ว่าอานุภาพคุกเข่ามีมากมายหลายประการอยู่ด้วยเหตุนี้ ถ้าใครรู้สึกว่า ตนมีอุปสรรคอยู่ก็ดี ตนไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรก็ดี ไม่เคยมีอุปสรรคแต่กลับมีอุปสรรคก็ดี เคยเจริญรุ่งเรืองแต่กลับเสื่อมก็ดี ถ้ายังไม่มีทางแก้ก็ขอแนะนำให้ใช้วิธีคุกเข่าเสียทีเถอะ อย่าหลงไปทำโดยวิธีอื่นเลย การคุกเข่าจะช่วยให้ผ่านอุปสรรค และประสบความเจริญรุ่งเรือง ข้อสำคัญจะทำให้รู้สึกตนว่าได้ปฏิบัติชอบด้วยเหตุผลแล้ว **อปจายนมัย** บุญสำเร็จด้วยการถ่อมตน คุกเข่าเสียวันนี้ จะเป็นผลดีทั้งวันนี้ และวันหน้า.

อานุภาพเตือนตน

ยืนหน้าผา คนเราทุกคนที่เกิดมาแล้ว ก็เหมือนขึ้นไปยืนอยู่บนผาที่สูงชัน หรือยืนอยู่ปากเหว ถ้าพลาดก็ตกลงสู่เบื้องต่ำเป็นอันตราย การพลาดจากนั้นในบรรยากาศอย่างที่เราอยู่ตามปกตินี้ ย่อมตกลงไปสู่เบื้องต่ำ และแรงกระแทกจากน้ำหนักตัวของเราเองทำให้บังเกิดความบอบช้ำและอาจถึงตายได้ง่าย ๆ เนื่องจากการพลาดจากที่สูงทำให้ตัวเราลอยละลิ่วลงสู่เบื้องต่ำ ยิ่งอยู่สูงมากการตกลงไปก็กระแทกแรงมาก การตกจากที่สูงตัวเราไม่ลอยสูงขึ้นไปเช่นนี้ เมื่อคนยืนอยู่บนผาสูงหรือบนปากเหว จึงต้องมีความระมัดระวังให้มาก....

ไต่เส้นเชือก นักปราชญ์บางท่านได้เขียนภาพเปรียบชีวิตที่เกิดมาแล้วต้องดำเนินไปเหมือนไต่เส้นเชือกข้ามเหว คนไต่เส้นเชือกนั้นถือไม้เลี้ยงตัว ๑ อันกำลังไต่เชือกเส้นเดียวเพื่อจะข้ามไปอีกฟากหนึ่งอย่างน่าหวาดเสียว แสดงว่าเผลอนิดเดียวก็จะพลาดตกลงไปเป็นอันตรายต่อชีวิตและที่ต้นเส้นเชือกนั้นเขียนบอกไว้ว่า 'เปล' ที่ปลายเส้นเชือกเขียนว่า 'สุสาน' ด้านเปลหมายถึงความเกิด ด้านสุสานหมายถึงความตาย การไต่เส้นเชือกหมายถึงกำลังเสี่ยง การถือไม้เลี้ยงตัว ๑ อันก็หมายถึงการระมัดระวัง และต้องระมัดระวังให้ดีที่สุด มิฉะนั้นก็จะไปไม่ถึงสุสานที่ปักป้ายไว้ฝั่งโน้นซึ่งหมายถึงการตายตามอายุขัย แต่จะตายเสียก่อนโดยอุบัติเหตุคือตกไปตายในเหวนั้น....

ต้อนฝูงโค คนเราที่เกิดมานี้ ก็เท่ากับเกิดมาถูกต้อนด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ มากมาย ที่ต้อนอยู่เป็นประจำก็คือภัยที่ติดอยู่กับตัวเอง คือความแก่ ความตายดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า....

ยถา ทณฺเฑน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจรํ
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินํ

แปลว่า คนเลี้ยงโค ย่อมต้อนฝูงโคไปสู่ที่หากินด้วยอาญาฉันใด ความแก่และความตาย ย่อมขับต้อนอายุของสัตว์ทั้งหลายไปฉันนั้น.

การเกิดมาเป็นอยู่ของคนเรา ถ้าเปรียบเหมือนขึ้นไปยืนอยู่ที่หน้าผาหรือปากเหว ก็เท่ากับไปอยู่ที่หมิ่นเหม่อาจตกลงมาเป็นอันตรายได้ทุกขณะ และก็ได้เคยมีข่าวคนตกหน้าผา หรือตกลงไปในเหวตายกันมาแล้ว คนที่ตกนั้น ๆ ก็เนื่องจากระมัดระวังตนไม่ดีพอพวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งเป็นพวกคิดฆ่าตัวตาย คน ๒ พวกที่ตกหน้าผาหรือตกเหวตาย ถือว่าเป็นการขาดความระมัดระวัง พวกแรกไม่ระวังมือระวังเท้าให้ดีจึงตกลงมา หรือไปเหยียบไปยึดเหนี่ยวที่ไม่มั่นคงก็หักหลุดลงมา ส่วนที่ขึ้นไปกระโดดลงมาตายก็เป็นพวกที่ไม่ระวังใจให้ดี จึงเกิดมีความคิดผิด ๆ อย่างมากมาย จึงได้ไปฆ่าตัวตายเช่นนั้น คนมีความระมัดระวังเป็นอย่างดีก็ดี คนที่ไม่คิดอะไรผิด ๆ เพราะมีความระมัดระวังใจของตนเองก็ดี ย่อมจะไม่ตกจากหน้าผาหรือตกเหว....

คนเกิดมาดำเนินชีวิตไป ถ้าเปรียบเหมือนคนไต่เส้นเชือก ข้ามเหวก็ดูจะต้องระมัดระวังและใช้ความชำนาญมากทีเดียว มิฉะนั้น ก็คงจะตกจากเส้นเชือกลงไปสู่ก้นเหวอย่างไม่มีปัญหา นักกายกรรมบันลือโลกที่แสดงกันอยู่นั้น

ย่อมหมายถึงการฝึกหัดให้เกิดความชำนิชำนาญมาแล้วเป็นอย่างดี และเวลาแสดงก็ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ถึงเช่นนั้นก็ปรากฏว่ามีการพลัดตกลงมาก็มี การดำเนินไปในชีวิตของคนเราเมื่อเปรียบกับคนไต่เส้นเชือกข้ามเหวเช่นนี้แล้ว ก็ทำให้เรามองเห็นความยากขึ้น ๒ ประการ ประการที่ ๑ ยากในเรื่องการพูดการทำที่จะไม่ให้พูดพลาดทำพลาด ประการที่ ๒ ยากในเรื่องความคิดที่จะทำไม่ให้คิดผิดคิดพลาด....

คนทุกคนที่เกิดมาแล้วนี้ ถ้าจะเปรียบกับคนเลี้ยงโคต้อนฝูงโคด้วยอาญา ก็เหมือนกับคนเราถูกต้อนด้วยความแก่ความตาย ซึ่งไม่มีทางจะหลบหลีกได้ เพราะคนเราเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ และในที่สุดก็ต้องตาย ไม่มีใครจะล่วงพ้นความตายไปได้ ปัญหาเรื่องความแก่ความตายนี้ ดูเหมือนเป็นทางตันในชีวิตทุกชีวิต เกิดมาแล้วก็น่าจะทอดอาลัย จะทำอะไรไปทำไม ? เพราะทำก็แก่ไม่ทำก็แก่ และในที่สุดก็ตาย แล้วจะทำไปทำไม ? คนเราถ้ามีความคิดแบบนี้แล้ว ก็จะต้องรีบด่วนแก้ไข เพราะความคิดเช่นนั้น กำลังจะพาชีวิตให้จมดิ่งลงไปยิ่งกว่าตกหน้าผาหรือตกเหวมากนัก การพูดผิดทำผิดพลั้ง ๆ เผลอ ๆ ไปบ้าง ไม่เป็นโทษร้ายเหมือนความเห็นผิด การเห็นผิดชนิดไม่เชื่อในหลักธรรม โดยเห็นว่าการทำไม่เป็นอันทำก็ดี เห็นว่าไม่มีเหตุก็ดี เห็นว่าสูญเปล่าก็ดี ย่อมเป็นเรื่องรีบด่วนที่จะต้องกลับใจให้ได้....

หัวข้อที่ว่า **อานุภาพเตือนตน** นี้ เป็นหัวข้อสั้น ยาวไม่ถึง ๒ นิ้ว แต่ความหมายยาวมาก สามารถใช้ได้ชั่วชีวิต แม้ชีวิตจะยาวนานร่วม ๑๐๐ ปี และสามารถใช้ได้ในทุกกรณีไม่ว่าจะทำอะไร ยากง่ายเพียงไร ทั้งทางโลกและ

ทางธรรม ในชีวิตประจำวัน ตื่นเช้า ถ้าเป็นนักเรียนก็จะต้องเตือนตนเรื่องไปโรงเรียน ถ้าเป็นครูอาจารย์ก็จะต้องเตือนตนเรื่องไปสอน ถ้าเป็นข้าราชการก็จะเตือนตนในเรื่องไปทำราชการ ถ้าเป็นพระภิกษุ สามเณร ก็จะต้องเตือนตนเรื่องกิจวัตรต่าง ๆ เป็นพ่อค้าประชาชนก็จะต้องเตือนตนในเรื่องธุรกิจของตน ทั้งในเวลากำลังทำก็จะต้องเตือนตนอยู่เสมอ มิฉะนั้นความพลั้งพลาดก็จะเกิดขึ้นเช่นเวลาเดินถนนไม่ระวังให้ดีก็อาจจะถูกรถชน เวลาขับรถถ้าไม่เตือนให้ระวังให้ดีก็อาจจะขับรถชน ดังนี้เป็นต้น การเตือนตนเองย่อมก่อให้เกิดผลดีที่สุด พระพุทธภาษิตที่ว่า "**อตฺตนา โจทยตฺตนํ** การเตือนตนเอง" แปลตามเรื่องของท่านว่า "**เธอจงเตือนตนด้วยตน**" เพื่อให้เข้าใจชัดจะได้เล่าเรื่องที่เป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธภาษิตนี้....

ในครั้งพุทธกาล มีทุคตคนหนึ่ง รับจ้างเขาทำงานแล้วมาบวชในพระ-พุทธศาสนา เก็บผ้านุ่งห่มของตนไว้ในที่แห่งหนึ่ง ในเวลาที่มีจิตแปรปรวนท่านก็ไปเตือนตนเองที่ผ้านุ่มห่มนั้นเป็นทำนองว่า "เจ้าจะนุ่งห่มแบบนี้อีกหรือ" พอใจสงบแล้วท่านก็กลับ ต่อมาเมื่อท่านเตือนตนเอาจนได้ที่แล้ว ก็ไม่ต้องไปในที่นั้นอีก พระพุทธองค์ทรงยืนยันเรื่องการเตือนตนเอง ตรัสย้ำให้ทราบกันไว้ว่า "เธอจงเตือนตน" ดังนี้....

การเตือนตนเอง การเตือนตนเองนี้มีผลสำเร็จเป็นตัวอย่างดังพระ-องค์หนึ่งในเรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้น ในเรื่องนั้นเป็นเรื่องของการเตือนเพื่อบรรลุมรรคผล ซึ่งเป็นเรื่องประณีตสุขุมมาก จะต้องใช้การเตือนที่ตั้งใจจริง ๆ จึงจะเตือนได้บรรลุผลตามความมุ่งหมาย ส่วนการเตือนในปัญหาชีวิต

ธรรมดา ๆ ไม่ต้องประณีตถึงเพียงนั้น แต่ก็ต้องเตือนกันอยู่เสมอ ๆ เพราะเผลอเพียงเล็กน้อยก็อันตรายเช่นคนยืนบนหน้าผาหรือคนไต่เชือกดังกล่าวแล้ว คราวนี้แม้คนไม่ได้อยู่ในที่หมิ่นเหม่อย่างนั้น เช่นคนลงบันได คนเดินถนน คนทำงานต่าง ๆ ถ้าไม่เตือนตนไว้ก็เป็นอันตรายหรือเสียหายได้ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น การเตือนตนเอง ก็ต้องใช้ในที่ทุกหนทุกแห่ง โดยปกติก็ ใช้สติระลึกไว้เสมอเพราะ สติ สพฺพตฺถปตฺถิยา สติจำปรารถนาในที่ทั้งปวง....

อีกประการหนึ่ง อายุของคนถูกขับต้อนด้วยความแก่และความตาย เราจะต้องเตือนตนเกี่ยวกับเรื่อง เช่นนี้ไว้ด้วย บางคนไม่ยอมเตือนเพราะพูดถึงเรื่องแก่เรื่องตายบอกว่าเป็นเรื่องของธรรมะก็มี เป็นเรื่องของคนแก่ก็มี ปฏิเสธว่าตนมิใช่นักธรรมะ ตนยังไม่แก่ ความจริงนั้นทุกคนต้องเป็นนักธรรมะ เพราะพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมะที่ร่างกายบุคคลและจิตใจของบุคคล และพูดถึงเรื่องความแก่ความตายก็มีติดตัวอยู่ทุกคนใครจะปฏิเสธว่าตนยังไม่แก่ไม่ได้ อย่าว่าแต่แก่แม้แต่ความตายใครก็อาจจะตายได้ในวันในพรุ่งด้วยกันทุกคน เพราะฉะนั้น คนเราไม่ว่าจะอยู่ในวัยไหนก็จำต้องเตือนตนในเรื่องความแก่ความตายนี้ไว้เสมอดังที่ท่านสอนให้พิจารณาเนือง ๆ ว่า "เรามีความแก่เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาจะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ เรามีความตายเป็นธรรมดาจะล่วงพ้นความตายไปไม่ได้" ดังนี้ ข้อนี้ก็แก้ปัญหาความมัวเมาต่าง ๆ ได้ อันความมัวเมาชนิดลืมแก่ลืมตายนั้น ก็มีอยู่มากมายในโลกถ้าไม่ยับยั้งตนเองไว้บ้างก็อันตรายดังที่เห็นเป็นตัวอย่างอยู่เนือง ๆ แล้ว....

เตือนตนเอง พูดไว้ให้เหมาะแก่วัย ในปฐมวัยเช่นวัยเล่าเรียนศึกษา ก็ต้องเตือนตนเองให้เล่าเรียนศึกษาให้ดี มัชฌิมวัยเช่นประกอบการงาน ก็ต้องเตือนตนเองให้ประกอบการงานให้ดี ปัจฉิมวัย เช่นความประพฤติอันเหมาะแก่วัย ก็ต้องเตือนตนเองให้ประพฤติให้ดี มีพระพุทธภาษิตเตือนไว้อีกแห่งหนึ่งว่า "บัณฑิตรู้ว่าตนเองเป็นที่รัก ควรรักษาตนไว้ให้ดี พึงสงวนตนไว้ในวัยทั้งหลาย ๓ วัย วัยใดวัยหนึ่ง" เรื่องนี้ก็ทรงปรารภเรื่องวัย ใครไม่เตือนตนเองให้ทำอะไรให้เหมาะสมกับวัย ก็เป็นการบกพร่อง ไม่นับเป็นพุทธศาสนิกที่ดี แต่ไม่บกพร่องก็นับเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี....

ในชีวิตของทุกคน ก็มีการเตือนอยู่ ๒ อย่างคือการเตือนจากภายนอก เช่นบิดามารดาครูอาจารย์เตือน จากภายใน คือ เตือนตนเอง จริงอยู่การเตือนจากภายนอกก็มีประโยชน์มากเราได้พ้นจากอันตราย และได้รับความเจริญต่าง ๆ นั้นมาจากการเตือนจากภายนอกไม่น้อยทีเดียว แต่ที่เราจะรอดหรือที่เราจะมีความเจริญจริง ๆ และมีความเจริญยั่งยืนสืบ ๆ ไปได้ เราจะต้องอาศัยการเตือนตนเองเป็นสำคัญ เพราะคนภายนอกไม่มีใครจะตามเตือนเราไปได้ทุกแห่งหน หรือบางทีตามไปเตือนเราก็ไม่เชื่อฟัง และบางทีแสดงความไม่พอใจตอบโต้ออกมา ด้วยเหตุนี้ถ้าเราหัดเตือนตนเอง ก็เป็นผลดี ๒ ประการ ประการแรกตัวเราเองย่อมอยู่กับตัวเราเองทุกแห่งหน จะเตือนเมื่อไรก็เตือนได้ ประการที่ ๒ เมื่อเรามีความตั้งใจจะเตือนเองโดยแท้จริงแล้วเราก็ย่อมไม่ตอบโต้....ในประการที่สำคัญที่สุดในการเตือนตนเองเป็นผลดี เพราะในคน

เรานี้มีจิตใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ อันหมายถึงใจมีความเร็ว ถ้าไม่เตือนตนเองคนอื่นจะเตือนไม่ทันหมายถึงใจเป็นใหญ่ก็เหนือกว่าสิ่งอื่นอยู่ ถ้าไม่ยอมรับเตือนใครจะทำอะไรได้ หมายถึงสำเร็จด้วยใจ นี่ก็ใจของเรามีความสำเร็จอย่างนั้น ใครจะทำอะไรให้ได้ด้วยเหตุนี้ การเตือนตนเอง ย่อมสามารถให้ตนทำอะไรได้ดีในทุกกรณี เช่นให้ทำตนให้เหมาะสมแก่วัยสงวนตนไว้ให้ดี อย่างน้อยก็สักวัยหนึ่ง

โจทก์ตน โจทก์หมายถึงผู้กล่าวหาหรือผู้ฟ้อง 'โจทนา' ศัพท์นี้ก็มีความหมายคล้ายคลึงกัน คือ ได้แก่การทักท้วง, การฟ้องหา, คำฟ้องหา, คนเราถ้าไม่โจทก์ตนเองก็ต้องถูกผู้อื่นโจทก์ในคดีใดคดีหนึ่ง เป็นแน่แต่ถ้ารีบโจทก์ตนเองเสียก่อนก็จะได้แก้คดีของตนให้เสร็จไป แต่ก็มีบางคนได้โจทก์ไว้ คือรู้ตัวเหมือนกันว่าทำอะไรไม่สมควรอยู่ แต่ก็ทิ้งให้เป็นคดีคั่งค้างไว้มิได้พิพากษาให้เสร็จสิ้นไป เพราะฉะนั้นในพุทธโอวาทต่อไปจึงมีว่า "ให้พิจารณาตนด้วยตน" นี้ก็หมายความว่าเมื่อเตือนตน (โจทก์ตน) แล้ว ก็ให้พิพากษาให้เสร็จไปเมื่อพิพากษาเสร็จแล้วตนก็หมดคดี ต่อไปก็ทรงให้มีสติรักษาตน เมื่อมีสติรักษาตนตนก็มีความสบาย คราวนี้ตนเองก็เป็นที่พึ่งแก่ตนเองได้ และตนก็ได้ดำเนินไปในทางของตนที่ดีที่ชอบ แต่การที่จะระวังตนมิให้หันไปเป็นจำเลยอีก ก็ต้องระวังตนอย่างกวดขันเหมือนพ่อค้าม้าระวังม้ามิให้หนีไปนอกทาง....

ก็พอสรุปได้ว่า คนเราทุกคนเกิดมาแล้วทั้งหมดต่างก็ตกอยู่ในที่หมิ่นเหม่ต่ออันตรายด้วยกันทั้งนั้น แต่ก็น่าประหลาดอยู่บ้างในกรณีที่ยังมีผู้พยายามหาที่หมิ่นเหม่เพิ่มขึ้นอีกแล้วก็อันตรายมาถึงตนเร็วกว่าปกติดังที่เห็นๆ

กันอยู่ทั่ว ๆ ไป ความจริงในชีวิตของแต่ละคนโดยปกติก็มีอันตรายรอบด้านอยู่แล้ว ไม่ต้องแส่หาก็จะได้ถมเถไป เพราะเกิดมาแล้วจะต้องดำเนินชีวิตไปซึ่งเปรียบกับไต่เชือกเส้นเดียวข้ามเหว เพียงแต่เผลอไม่ระมัดระวังก็ตกแล้ว ถ้าอุตริไปกระโดดโลดเต้นผิดจังหวะก็จะร่วงลงไปเร็ว หากยังไม่ร่วงลงมาก็เหนื่อยผิดปกติหน้าดำหน้าแดงหาเวลาว่างไม่ได้ตกเป็นลูกจ้างกิเลส

ไม่เอ๋ยไม่ว่าง

เป็นลูกจ้างกิเลสพิเศษอยู่
เหมากันมาก่อนเกิดกำเนิดตู
จำต้องสู้ตรากตรำหน้าดำแดง
หากหักใจ สไตร๊ค์ กิเลสบ้าง
คงจะว่างบางเบาเพลากำแหง
ละลดโลภโกรธหลงคงเหลือแรง
เสาะแสวง สันติธรรม เลิศล้ำเอย

อานุภาพพระเจดีย์

บุพเพสันนิวาส อยู่ ๆ ลูกสาวเศรษฐีที่นั่งลอยนวลอยู่บนปราสาทชั้นที่ ๗ ก็วิ่งผลุนผลันลงไปที่ถนนมอบกายมอบใจให้แก่พรานขายเนื้อ ที่ทั้งเนื้อทั้งตัวเหม็นกลิ่นคาวเลือด โดยมิได้รังเกียจอะไรเลยทั้ง ๆ ที่ตนเองเนื้อหนังกรุ่นอยู่ด้วยกระแจะจันทน์ นี่ใคร ๆ ก็งวยงงไม่รู้ว่ามันเรื่องอะไร ? ต่างก็คงวิพากษ์วิจารณ์กันไปตามความคิดเห็นของตน ผู้ที่ชอบคิดในเรื่องบ้า ๆ บอ ๆ ก็ว่าไปในทางนั้น ผู้ที่คิดไปในเรื่องประสาทพิการก็ว่าไปในทางนั้น ผู้ที่ชอบคิดไปในเรื่องผีเข้าเจ้าทรงก็ว่าไปในทางนั้น ผู้ที่ชอบคิดในทางเวทมนต์คาถาก็ว่าไปในทางนั้น ผู้ที่ชอบคิดถึงในเรื่องอารมณ์ที่เร้ารึงก็ว่าไปในทางนั้น ผู้ที่ชอบคิดในเรื่องกรรมเก่าก็ว่าไปในทางนั้น บางคนที่ชอบคิดในกรรมใหม่ก็ว่าไปในเรื่องทางนั้น บางคนที่ชอบคิดปัญหาสังคมปัจจุบันก็ซัดลงไปที่นั่น !

อะไรทำให้เป็นเช่นนั้น ? ถ้าเหตุการณ์อย่างว่าไว้เป็นแถวยาวเกิดขึ้นปุบปับแก่ลูกหลานท่านก็ดี แก่คนที่ท่านรู้จักเกี่ยวข้องก็ดี ท่านจะบอกได้ไหมมันเรื่องอะไร ? คิดว่าถ้าลูกหลานของท่านเป็นและท่านคิดว่า ท่านเทศน์เก่งก็คงเทศน์กัณฑ์ยาว ๆ เป็นแน่ แต่ที่ท่านเทศน์นั้นถูกหรือเปล่า ท่านใช้คัมภีร์ไหน ? ถ้าเกิดแก่คนรู้จักเกี่ยวข้อง ท่านคงกล่าวถึงปัญหาสังคมในแง่ต่างๆ โดยมากก็จะว่าปัญหาสังคมสมัยนี้เลอะเทอะ ถ้าเกิดแก่ตัวท่านเอง ท่านก็

คงจะว่าท่านรู้ของท่านเองคนอื่นไม่เกี่ยว แต่ท่านว่าท่านรู้นั้นจริงไหม ? ท่านก็คงจะว่าจริง ! แต่ใครบอกท่านว่าจริง เพื่อนบอกหรือตัวท่านบอกตัวท่านเอง ก็เช่นนั้นทำไมรู้ว่าจริง ที่ว่าจริง ๆ นั้นทำไมรู้ว่าจริงการควานหาข้อเท็จจริงไม่ใช่ง่าย ๆ เหมือนเมื่อก่อนหากล้วยน้ำว้าที่ท่าเตียน หรือที่ตลาดโบ๊เบ๊....

ถ้าจะว่าเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับเจดีย์ ก็คงจะถูกเถียงจัง ๆ หลายครั้งหลายหน คนเกรงใจกันหน่อยก็คงจะเถียงเลี่ยง ๆ เกรงใจกันมากก็คงจะเถียงในใจ เพราะเการเกี่ยวข้องกับพระเจดีย์ก็เป็นผลดีต่าง ๆ เป็นอันมาก เหตุไฉนจึงต้องทำให้เกิดอาการเช่นนั้นโดยเฉพาะอาการที่ลูกสาวเศรษฐีวิ่งลงจากปราสาทไปหาพรานที่ตลาดขายเนื้อ ซึ่งไม่เป็นความงามความดีสำหรับกุลสตรีแต่อย่างไร หากท่านผู้ใดคิดเฉพาะอย่างนี้ ก็ควรจะถามตนเองว่า รอบคอบดีแล้วหรือหาไม่ อะไรดี อะไรควรเป็นอะไรควรจะเป็นปัญหาอุ่นเครื่องไว้ก่อน....

การคิดธรรมะทางพระพุทธศาสนา จำต้องคิดให้สูงเพราะธรรมะเป็นอนุตตระก็มี จำต้องคิดให้ลึกเพราะธรรมะเป็นคัมภีระก็มีจำต้องคิดให้ละเอียดเพราะธรรมะเป็นสุขุมะก็มี จำต้องคิดให้ประณีตเพราะธรรมะเป็นปณีตะก็มี ถ้าคิดต่ำ คิดตื้น คิดไม่ละเอียด คิดไม่ประณีต ก็เข้าไม่ถึงความเป็นจริงที่มีอยู่ในเรื่องที่เกิดขึ้น ความเข้าใจผิด ๆ ก็เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนั้น อารมณ์ค้าง

ก็มีอยู่ในจิต สั่งสมเป็นอวิชชาสะเพิ่มพูนไว้ พูดถึงอวิชชาอย่าคิดว่าไม่เกี่ยว เพราะอวิชชาก็เป็นความโง่ธรรมดานี่เอง ทั้งของเราและเกลอเรา

ผลที่ปรากฏ ย่อมมาจากเหตุนี่ไม่เป็นปัญหาอะไรเพราะเป็นที่ยอมรับการเป็นเช่นนั้นอย่างกว้างขวางแล้วแต่อะไรเป็นเหตุยังเป็นปัญหา กระเบื้องตกลงมาจากหลังคา ๑ แผ่น อะไรเป็นเหตุให้กระเบื้องตกลงมา ขอกระเบื้องเก่าผุ ช่างมุงเกี่ยวขอไว้กับระแนงไม่ดีมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งกระทบกระแทก ดูก็มีปัญหาอยู่เพียงแต่ตั้งปัญหาเล่น ๆ ก็มีถึง ๓ ประเด็นเข้าไปแล้ว แต่จะสักกี่ประเด็นก็ตามเราก็พอรวมกล่าวเป็น ๒ ประเด็นได้ คือ ๑ เป็นเรื่องเก่าเป็นเรื่องใหม่ กระเบื้องเก่าหรือมุงไว้ไม่ดีก็ตกลงมาได้ กระเบื้องยังไม่เก่ามุงไว้ดีแต่มีอะไร กระทบกระแทกก็ตกลงมาได้ ลูกสาวเศรษฐีที่วิ่งลงจากปราสาทไปหานายพรานนั้น ดูเรื่องใหม่ ๆ ก็ไม่เห็นมีอะไรชัดเจนที่ทำให้เป็นเช่นที่ปรากฏภาวะของคนทั้ง ๒ ในขณะนั้นแตกต่างกันมาก คนหนึ่งอยู่กินบนปราสาทคนหนึ่งอยู่กลางดินกินกลางหญ้า และในขณะนั้นก็ไม่ปรากฏว่าลูกสาวเศรษฐีกำลังบ้าคลั่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เป็นอันว่าเหตุในปัจจุบันไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น แต่ก็ได้เป็นไปแล้ว ด้วยอานุภาพแห่งเจดีย์ แต่มิใช่เจดีย์ในโลกปัจจุบันของคนทั้ง ๒ เป็นเรื่องของกรรมเก่าที่เรียกว่า บุพพกรรม และบุพพกรรมนี้เป็น บุพเพสันนิวาส ของคนทั้ง ๒ เรื่องของกรรมเก่าข้ามภพข้ามชาติสามัญชนไม่สามารถจะหยั่งได้ แต่พระพุทธองค์ ทรงมีญาณพิเศษย่อมตรัสบอกได้ ...นี่ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ความรู้ความสามารถของ

คนมีอยู่ไม่เท่ากันใครศึกษามากก็รู้มาก ใครเดินทางไกลเช่นมนุษย์อวกาศก็มีประสบการณ์พิเศษขึ้นไป พระพุทธองค์ทรงศึกษากว้างมาก อย่างที่เรียกว่าไม่มีใครจะเทียมถึงด้วยเหตุนี้ ปัญหาของใคร ๆ จึงไม่มีมากเท่าพระปัญญาของพระองค์ พระอนุพุทธที่ตรัสรู้ตามพระพุทธองค์ นับว่ารู้ตามเข้าไปได้มากนอกจากนี้ศึกษาพระธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้มาก ๆ ก็รู้ได้มาก ว่าพระพุทธองค์ตรัสอะไรไว้ว่าอย่างไร....

เรื่องลูกสาวเศรษฐีกับพรานที่ปรากฏแก่สายตาคนในเวลานั้น คนทั้งหลายที่รู้แต่ปัจจุบันของคนทั้ง ๒ ก็คือว่า คนหนึ่งเป็นลูกสาวเศรษฐีมีความสุขอยู่บนปราสาท คนหนึ่งเป็นพรานป่าหากินด้วยความเหนื่อยยาก แต่เรื่องในอดีตความเป็นอยู่ของเขาบางครั้งบางคราวก็เสมอกัน และในอนาคตเขาก็มีความเป็นอยู่เสมอกัน.... ในอดีตกาลคนทั้ง ๒ เคยร่วมประกอบการกุศลมาแล้ว คือได้ร่วมกันสร้างเจดีย์กับบุคคลอื่น ๆ ด้วยการบริจาคทรัพย์จำนวนหนึ่ง แล้วร่วมใจกัน สมัครเป็นทาสเจดีย์นั้น (ก็เห็นจะแสดงความภักดีคอยบูรณะ คอยทำความสะอาดและตั้งใจบูชา) ในชาตินั้นต่างคนต่างร่วมกันทำงานนี้โดยไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน แต่ในอดีตชาติไกลกว่านั้นไปอีกฝ่ายหญิงเขามีคุณธรรมสูงกว่า มามีคุณธรรมเสมอกันในครั้งปฏิบัติเจดีย์นั้น บุญกุศลในระยะนั้นเป็นเหมือนจรวดที่มีกำลังผลักดันเท่ากัน จึงทำให้เกิดบนเทวโลกเท่ากัน แต่ตอนจุติจากเทวโลก ฝ่ายหญิงเขายังมีบุญเก่าเหลือมากกว่า จึงได้ไปเกิดเป็นลูกสาวเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ ส่วนฝ่ายชายบุญเก่าออกจะเหลือน้อย จึงไปเกิดเป็นลูกชายนายพรานป่า แต่เมื่อมาพบกันใหม่โดยที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่รู้เรื่องกรรมเก่าของตน และในฐานะที่แตกต่างกัน คน

หนึ่งราวกับนางฟ้าอยู่บนวิมาน คนหนึ่งราวกับเพชฌฆาตเต็มไปด้วยกลิ่นคาวเลือด แต่กรรมเก่านั้น ก็ยังมีแรงดึงดูดให้วิ่งไปหากันจนได้ (อันนี้เป็นข้อที่ควรสังเกตอยู่ว่ากรรมเก่าที่ส่งให้ขึ้นไปเกิดเป็นเทวดายังไม่หมด ยังมีกำลังดึงดูดในชาตินี้อีกคล้ายกับเชื้อเพลิงในยานที่ใช้ไปไหน ๆ แล้วกลับมายังใช้ได้อีกยังงั้นแหละ เรื่องอย่างนี้ยังมีข้อที่ควรศึกษาเป็นอันมาก เพราะผลบุญในการเกี่ยวเจดีย์ได้ส่งไปสวรรค์เสียเที่ยวหนึ่งแล้ว ยังมามีกำลังดึงดูดในชาติที่เป็นมนุษย์นี้อีก แต่ทำไมดูดลูกสาวเศรษฐีให้ลงจากปราสาทไปหาพรานไม่ดูดให้พรานวิ่งขึ้นไปบนปราสาท ตอนนี้ถ้าเป็นที่เมืองไทยก็บอกว่าฝ่ายพรานจะวิ่งขึ้นไปบนปราสาทไม่ได้ อาจถูกกฎหมายหลายกระทง เช่นบุกรุกและอื่น ๆ ที่กรุงราชคฤห์ในเวลานั้นก็อาจมีข้อกฎหรือขนบธรรมเนียมอะไรที่ผู้ชายจะบุกเข้าไปในปราสาทไม่ได้ ถ้าจะเป็นข้อที่ผิดกฎอะไรในทางบ้านเมืองก็ไม่ให้ทำ เช่นนี้ก็เห็นกว้างออกไปอีกว่าผลบุญนี้ก็ตามคุ้มครองอยู่ด้วย แต่ทั้งหมดเป็นเรื่องคัมภีรภาพ จำจะต้องมีการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป การศึกษาธรรมะบางทีก็ต้องใช้ความรู้หยั่งไปไกล ๆ เพราะเรื่องนั้นมีอยู่ไกล ๆ ถ้ารู้ใกล้ก็รู้เห็นไปไม่ถึง ซึ่งเรื่องธรรมดา ๆ ก็เป็นอยู่อย่างนี้ แต่พูดเรื่องความรู้ทางศาสนาบางทีคนก็ไม่ค่อยเชื่อว่าเรื่องเก่า ๆ นาน ๆ เช่นนั้นจะรู้ไปได้อย่างไร แต่เรื่องที่คล้ายคลึงกันเช่นนักวิทยาศาสตร์นักธรณีวิทยาได้โครงกระดูก ได้วัตถุเก่า ๆ มาเคาะแก็ก ๆ แล้วบอกว่า ๕ ล้านปีตลอดถึงพูดเรื่อง ๑,๐๐๐ ล้านปี บางทีเชื่อเอาง่าย ๆ นี่ก็เห็นจะลิสต์ขึ้นสมองไปทางไหน การที่เราจะค้นหาความจริงนั้น ไม่ใช่กระต่ายขาเดียวหรือกระต่ายสามขาต้องเป็นกระต่าย ๔ ขา เพราะความจริงมี ๔ ขา เว้นขาพิการหรือ

ขาถูกขโมย) ในวงเล็บที่ยาวเหยียดนี้ ลองชวนกันคิดกว้าง ๆ ดูเท่านั้นเอง....

เมื่อลูกเศรษฐีไปหาพราน พรานได้บอกถึงความไม่เหมาะไม่ควรต่าง ๆ แต่ลูกสาวเศรษฐีเห็นเหมาะเห็นควรด้วยประการทั้งปวง ในที่สุดก็ไปสร้างครอบครัวกัน ต่อมาอีกระยะหนึ่งก็ได้บรรลุโสดาด้วยกัน ซึ่งตอนนี้ก็มามีคุณธรรมเสมอกันอย่างแท้จริง การที่คนหนึ่งเป็นลูกเศรษฐีคนหนึ่งเป็นลูกนายพรานป่าซึ่งใคร ๆ ก็มองเห็นฐานะแตกต่างกัน แต่นั่นตางกันเพียงในทางเนื้อหนังและวัตถุภายนอก ในทางใจมาเสมอกันได้ด้วยคุณธรรม อันนี้ถ้าเราย้อนดูถึงการกระทำอะไรของคนที่เกิดมา แม้จะต่างชั้นวรรณะกันอย่างไร ก็อาจมีความเลื่อมใสในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอกันได้และคุณแห่งความเลื่อมใสอันเสมอกันนั้นก็ย่อมมีผลเท่ากันเช่นครั้งหนึ่งบุคคลในเรื่องที่กล่าวร่วมใจกันเป็นทาสเจดีย์ ก็ได้ไปเกิดในเทวโลกร่วมกัน ในที่สุดได้โสดาด้วยกัน ดังนี้เป็นต้น ที่มีแตกต่างกันในบุคคลทั้งสอง ที่คนหนึ่งเป็นลูกเศรษฐีคนหนึ่งเป็นลูกพรานนั้น เป็นเรื่องของกรรมที่ทำไว้ไม่เหมือนกันอีกระยะหนึ่งต่างหาก จะนำมารวมเป็นเรื่องเดียวกันไม่ได้อย่าว่าแต่ชีวิตอันยาวนาน ในวัฏฏสงสารของแต่ละคนที่ทำอะไรไว้เลย ดูแต่ชั่วเวลาสั้นต่อวันคนยังทำอะไรไว้ไม่เหมือนกัน การทำอะไรไว้ไม่เหมือนกันนี้ก็เท่ากับคนมีทุนไม่เหมือนกัน ต่อมาเดินไปด้วยกันมีประสพการณ์อย่างเดียวกันคนหนึ่งเต้นเร่า ๆ คนหนึ่งเฉย ๆ นี่เรื่องเก่าไม่เหมือนกัน พูดให้ชัดเช่นคนหนึ่งรับประทานยาถ่ายไว้ คนหนึ่งไม่ได้รับประทานแล้วออก

รับประทานอาหารในที่แห่งหนึ่งพร้อมกัน ถ้าเรื่องเดิมของตนพากันลืมเสีย คนหนึ่งก็จะบอกว่าไปกินอาหารที่นั่นแล้วท้องเสีย คนหนึ่งบอกว่าฉันไม่เห็นเป็นไร ซึ่งที่จริงก็เป็นเรื่องกินยาถ่ายหรือไม่ได้กินต่างหากเรื่องซับซ้อนแบบนี้มีมากมายในชีวิตของคนที่ทำให้อ่านเรื่องกันไม่ค่อยออก....

แต่อย่างไรก็ตาม อานุภาพการสร้างเจดีย์และการเป็นทาสเจดีย์ก็เป็นปุพเพสันนิวาสของบุคคลทั้ง ๒ ทำให้เกิดความสนิทเสน่หากัน ต่อเนื่องไปถึงทำให้ได้บรรลุโสดาพร้อมกัน....นี่พูดถึงเจดีย์เก่า ๆ ในอดีตชาติมิใช่เจดีย์ที่วัดบวรนิเวศวิหารที่เพิ่งบูรณะเสร็จ และสมโภชแล้ว ในวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๐๘ นั้น....เจดีย์นอกจากจะมียอดแหลมสูง ซึ่งทำให้มองแล้วอาจทำให้ความคิดแหลมและสูงไปตามแล้ว ที่สำคัญก็คือบรรจุพระบรมธาตุไว้เป็นที่สักการะบูชา อันเป็นที่ควรแก่การแสวงบุญแห่งหนึ่งในโลก

ดอกบัวที่เบ่งบานงามอยู่เหนือน้ำนั้น ก็ด้วยอาศัยน้ำกับตมบวกกัน อานุภาพความรักความนับถือกันก็ต้องอาศัย บุพเพสันนิวาสบวกกับความเกื้อกูลกันในปัจจุบัน จึงจะเบ่งบานงามในจิตใจ ไม่มีการชอกช้ำระกำใจ หากมีเพียงประการใดประการหนึ่งไม่มีพลังบวกก็มีปัญหาได้.

อานุภาพการเสียสละ

การเสียสละ เป็นปัญหาชีวิตสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งมีอานุภาพใหญ่หลวงนักทำให้บุคคลหันหน้าไปอีกทางหนึ่งได้ เช่นหันหน้าจากโรงหนังไปเข้าโรงอุโบสถคือเข้าโบสถ์ฟังเทศน์เมื่อวันอาทิตย์ที่ตรงกับวันพระที่แล้วมานี้ ก็เห็นคนอยู่ในวัยสาวหลายคนยอมเป็นยายแก่ เข้านั่งพนมมือฟังเทศน์แต้อยู่ในโบสถ์อย่างน่าดู เข้าใจว่าต่อไปก็คงจะมีตาแก่เพิ่มขึ้น และเมื่อใดหญิงสาวชายหนุ่มมาทำตัวเป็นยายแก่ตาแก่กันมากขึ้น โดยยอมสละสิ่งต่างๆกันเสียได้บ้าง พระพุทธศาสนาก็จะมีความหมายแก่ชาวไทยขึ้นอีกมาก อย่างน้อยก็จะไม่มีคนอกหักหรือหักแล้วก็หักหาย....

ในโบสถ์ของวัดต่าง ๆ มีเทศน์ในวันพระ ๒ รอบบ้าง ๓ รอบบ้าง รอบเช้าเริ่ม ๙.๐๐ น. เลิก ๑๐.๓๐ น. ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที รอบเที่ยงใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง รอบบ่ายเริ่ม ๑๕.๓๐ น. เลิกประมาณ ๑๖.๓๐ น. ดูตามโปรแกรมนี้ ก็เห็นได้ว่าแต่ละรอบใช้เวลาน้อยกว่าโรงหนัง ผู้เข้าฟังเทศน์ตามรอบต่าง ๆ เหล่านั้น รับรองว่ามีสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีซึ่งมีอัธยาศัยเยือกเย็นไม่เป็นภัยอะไรต่อกัน และส่วนใหญ่ก็มีหน้าตาแช่มชื่น บรรยากาศในโบสถ์ก็พิเศษบริสุทธิ์กว่าโรงหนังโรงละครแน่ แม้ในโบสถ์จะไม่ได้ใช้แอร์คอนดิชั่น เครื่องปรับภาวะอากาศ เราก็มี

แฟนพัดลมหลายอันบริการฟรี นอกจากนี้ก็กลิ่นธูปควันเทียนกลิ่นดอกไม้ช่วยกล่อมอารมณ์สดชื่น เสียงพระธรรมเทศนาช่วยกล่อมอารมณ์ให้สงบ พระประธานในโบสถ์ซึ่งประดิษฐานไว้สูง ช่วยดึงความคิดของเราให้ขึ้นไปสูงหรือชวนให้ใฝ่สูงใฝ่ดีผิดไปจากภาวะจิตใจโดยปกติ ผนังโบสถ์มีภาพต่าง ๆ ซึ่งจิตกรฝีมือเอก ๆ วาดไว้อย่างน่าดูน่าชม เราชมภาพเหล่านี้แล้วจะทำให้จิตใจของเราย้อนไปถึงอดีต นึกถึงคุณงามความดีของคนสมัยเก่า ๆ ชวนจิตใจให้บังเกิดความกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ ชวนให้หาช่องทางที่จะตอบแทนคุณแล้วปฏิบัติตอบแทนไปด้วย เพียงแต่เราหันหน้าเข้าโบสถ์ ปฏิบัติความดีของตนเองตามเจตนารมณ์ของท่านที่สร้างโบสถ์ไว้ต้อนรับเท่านี้ก็เป็นกิริยาที่น่ารักและเป็นคนมีความกตัญญูกตเวที อันเป็นเครื่องหมายของคนดีเป็นตราหรือเป็นสัญญลักษณ์บอกถึงความเป็นพุทธศาสนิก พูดมาเพียงเท่านี้ก็เห็นได้ว่า ความดีนั้นก็ทำไม่ยากอะไรเพียงแต่สละโรงหนังโรงละครหรือสละนินทาสโมสร สละโปรแกรมอื่น ๆ มาเข้าโบสถ์เสียบ้าง ดูก็เป็นคนน่ารักน่านับถือขึ้นมาเป็นกอง....

อีกประการหนึ่ง การเข้าโบสถ์ไม่ต้องเสียค่าผ่านประตู หรือไม่ต้องคอยรับบัตรฟรีจากใคร ซึ่งจะทำให้ติดบุญคุณกันต่อไป หรือทำให้ผู้ให้ไปคุยโม้ว่า ฉันให้บัตรฟรีเขาไปเองแหละ เข้าใจว่าบัตรฟรีนี่มีจำนวนหนึ่งที่พวกพรานเบ็ดชอบใช้ล่อให้มัศยาหลงเหยื่อ มีอีกบางส่วนที่ให้เป็นรางวัลหรือมีการฉลองอะไรกันที่เรียกว่า "เลี้ยงหนัง" ถ้ามีใครสักคนหนึ่งลองฉลอง

อะไรด้วยการเลี้ยงเทศน์ก็คงจะแปลกดี คือสมมติว่าจะเลี้ยงใครสัก ๑๐ คน งบประมาณคนละ ๓๐ บาท ก็ชวนไปเข้าโบสถ์ฟังเทศน์สัก ๑ รอบ แล้วแจกเงินไปให้คนละ ๓๐ บาท ใครจะนำไปรับประทานอะไร ไปซื้ออะไร หรือจะนำไปเก็บประหยัดไว้ก็ตามใจ ก็ดูจะแปลกนำสมัยดีมิใช่น้อย แต่ก็อาจมีเสียงย้อนมาว่าก็ขอให้ผู้เขียนลองดูก่อนซิครับหรือซิคะ ? แล้วแต่ริมฝีปากหนาหรือบาง....

แต่เรื่องเช่นนี้มิใช่เป็นเรื่องท้าทายอะไรกัน ใคร ๆ ก็ควรลองถ้ามีโอกาสเพราะจะเป็นผลดีด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายทั้งเจ้ามือและผู้รับ การทำเช่นนี้ก็เป็นการเสียสละอย่างหนึ่งนั่นเอง คือเราสละเลี้ยงหนังหรือเลี้ยงอาหารกันได้ก็คงจะสละเลี้ยงเทศน์ได้เหมือนกัน ส่วนผู้รับก็ควรจะสละการดูหนังการไปกินเลี้ยง มารับประทานเลี้ยงเทศน์ได้เช่นกัน เท่าที่พูดนี้มิใช่คิดเอาเป็นเรื่องตลก แต่คิดว่าระบบสังคมของพุทธศาสนิกชนกำลังจะเปลี่ยน ไปความชื่นอกชื่นใจของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจุดใหญ่หรือจุดที่แท้จริงควรจะอยู่ในโบสถ์ อย่างน้อยก็ในวันพระซึ่งตรงกับวันเสาร์หรือวันอาทิตย์หรือในวันสำคัญทางศาสนาควรจะเป็นที่วัดมิใช่ที่อื่น....

เวลานี้มีเสียงบ่นกันเป็นอันมากว่า อะไรต่ออะไรไม่ค่อยจะดี มีอะไร ๆ ขัดหูขัดตา หรือไม่ดีไม่เรียบร้อยอยู่เป็นอันมาก เรามาลองศึกษาระบบของการเสียสละและลองปฏิบัติเรื่องเสียสละกันบ้าง ก็เชื่อว่าจะมีอะไรต่าง ๆ ดีขึ้นมาก คือตัวเราเองก็จะสบาย สังคมก็จะมีสุขภาพสมบูรณ์ขึ้นอะไร ๆ ก็คงจะดีขึ้นตาม ๆ กัน เวลานี้ที่อะไรยังไม่ดีนั้นก็คงจะคอยการเสียสละนี่เอง....

การเสียสละ ควรจะทำโดยฉับพลันไม่พิรี้พิไรอะไรอยู่อีก เพราะขืนชักช้าก็เป็นอันตรายลุกลามมากเข้าทุกที เหมือนคนเป็นโรคร้ายที่ปลายนิ้วรักษาไม่หายก็ต้องรีบสละตัดทิ้งเสียโดยด่วน คนที่นึกว่าดำเนินชีวิตอะไรมามาก หรือว่าพลาดมานาน ก็ควรจะสละมาดำเนินทางใหม่ มิใช่ยอมจมอยู่เช่นนั้น แล้วผลของการเสียสละจะกระซิบบอกที่หัวใจเองว่า ดีมาก และดีมาก....

เรามองดูรอบตัวในปัจจุบันนี้ ก็เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างกำลังรอคอยความเสียสละอยู่ทั้งสิ้น ผักในสวนที่น้ำแห้งก็กำลังคอยทางระบายน้ำ ที่จะสละให้น้ำลดลงไป คนไข้ในโรงพยาบาลคนอนาถาในสถานสงเคราะห์ก็กำลังคอยความเสียสละจากผู้มีทรัพย์ บางทีลูกก็กำลังคอยแม่ที่ออกไปเยี่ยมญาติมิตรเมื่อไรแม่จะกลับมา ? ตลอดถึงบางทีภรรยาที่อยู่บ้านก็กำลังคอยสามีที่ชอบเที่ยวกลับดึก ๆ ว่า เมื่อไรจะกลับมา ? เช่นนี้เป็นต้น ท่านผู้อ่านทั้งหลายท่านจะรู้สึกอาลัยอาวรณ์บ้างหรือไม่ ? แน่นอนละเรื่องการรอคอยนี้เป็นเรื่องทรมานอย่างหนึ่ง ในบรรดาความทรมานทั้งหลายและสิ่งที่จะบรรเทาความทรมานลงได้ ก็มีแต่ความเสียสละเท่านั้น มองดูพืชผักที่กำลังเฉาเมื่อฝนหลั่งลงมาก็สดชื่นขึ้นทันที มองคนไข้ที่กำลังคอยหมอเมื่อหมอมา ก็จะรู้สึกดีใจอย่างเหลือเกิน คนอนาถาที่อดหยากยากแค้น ก็คอยความเสียสละจากผู้มีใจบุญสุนทรทาน เมื่อเห็นผู้มีใจบุญมาแสนที่จะดีใจ โรงพยาบาลและสถานสงเคราะห์ซึ่งค่าบริการไม่เพียงพอก็ย่อมต้องคอยแล้วคอยเล่า คอยความเสียสละจากผู้มี

ทรัพย์ตลอดถึงลูกคอยแม่ เมียคอยผัวก็เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจและเป็นเรื่องที่ต้องการความเสียสละจากทุกฝ่าย แม่นั้นเมื่อจะไปไหนก็ควรจะได้คำนึงถึงลูก ยอมเสียสละความเพลิดเพลินที่จะไปเยี่ยมญาติมิตร หรือไปไหนมาไหนนั้นรีบกลับมาหาลูกเสียเถิด ไม่มีสถานที่แห่งไหนจะให้ความสุขที่แท้จริงได้เท่าบ้านของเรา แม้จะเป็นบ้านหลังน้อย ๆ แต่เราก็อาจทำให้เป็นบ้านน้อยกลอยใจขึ้นมาได้....

อันความเสียสละนี้ มีอานุภาพทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำรงอยู่ได้ และทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเจริญขึ้นได้ ไม่ว่าเราจะดูในด้านไหน ในด้านธรรมชาติ ถ้าฝนไม่ตกลงมาพื้นดินก็จะแห้งแล้งพืชและสัตว์ก็จะตายสิ้น แผ่นดินทุกแห่งก็จะกลายเป็นทะเลทรายหมดสิ้นหรือน้ำที่มีอยู่ในโลกนี้นั้น ถ้าไม่ถูกความร้อนแผดเผาให้เป็นไอระเหยขึ้นไปเสียบ้าง ก็จะท่วมโลก พืชและสัตว์ก็จะตายสิ้นเช่นเดียวกัน เราไม่จำเป็นต้องเป็นนักพฤกษศาสตร์ แต่เราลองสังเกตต้นไม้ดูสัก ๒ ฤดู แตกต่างกันมาก ในฤดูฝนต้นไม้จะเขียวสดมีใบมาก ใน ฤดูแล้งต้นไม้จะลดความเขียวลง และมีใบน้อย การที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่าในฤดูฝนต้นไม้ได้น้ำฝนมาก จึงมีความเขียวสดเป็นพิเศษส่วนในฤดูแล้งต้นไม้ได้รับน้ำฝนน้อยจึงลดความเขียวสด และลดใบลงไป อันนี้มองในแง่ฝ่ายเสียสละ ก็คือเกี่ยวกับน้ำฝนที่โชยลงมา หรือไม่โชยลงมา แต่ถ้าจะมองในเรื่องต้นไม้เองก็ทำให้เห็นว่าแม้แต่ต้นไม้ก็ยังรู้จักเสียสละ คือว่าในฤดูแล้งต้นไม้ได้รับน้ำเลี้ยงไม่เพียงพอถ้าจะอยู่ด้วยกันทั้งหมด ทั้งลำต้น ทั้งใบทุกใบ

ก็ไม่สามารถจะอยู่ไปได้ ต้นไม้จึงสละใบออกเสียบ้าง เหลือไว้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อรักษาลำต้นอันเป็นส่วนสำคัญไว้ ซึ่งทนไปพอฤดูฝนก็ออกใบใหม่ได้ เด็กเล็ก ๆ ก็ดื่มน้ำนมมารดามีรสดีทั้งหวานทั้งมันแต่เมื่อโตพอสมควรแล้ว พอจะมีน้องใหม่ได้ ก็รู้จักเสียสละหย่านม เพื่อมีน้องใหม่ต่อไป รวมความแล้วว่า อุบัติการวิวัฒนาการทั้งหลาย ย่อมขึ้นแก่ความเสียสละเมื่อเสียสละของทุกฝ่ายยังดำเนินไปด้วยดี หากเกิดไม่สมดุลขึ้นมาสมัยใด ในสมัยนั้นทุกสิ่งทุกอย่างจะเจริญก้าวหน้าไปไม่ได้ แม้แต่เพียงจะดำรงอยู่ก็ไม่ได้เหมือนกันเพราะไม่มีอานุภาพใด ๆ จะมาป้องกันและเลี้ยงดูเกื้อกูลเสียแล้ว....

ความเสียสละย่อมมีอานุภาพอันไพศาลเด็กเล็กที่สุดเรียนอ่อนที่สุดอาจเป็นคนสำคัญขึ้นมาได้ถ้าเด็กคนนั้นรู้จักค่าแห่งความเสียสละ หลุยส์ปาสเตอร์ ซึ่งได้สร้างงานชิ้นสำคัญทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ไว้มีมากมายหลายประการเช่นการวิจัยในการหมักส่า การค้นพบวิธีรักษาโรคของหนอนตัวไหม อหิวาต์ของลูกไก่ แอนแทรกซ์ ฯ ได้ชักนำให้ใช้กระบวนการเรียกปาสเตอรไรเซชั่นได้สถาปนาทฤษฎีว่าด้วยการฆ่าตัวเยิมและโรคของมนุษย์ ได้ก่อให้มีการฆ่าเชื้อโรคในการผ่าตัด และการฉีดยาแก้โรคกลัวน้ำหลุยปาสเตอร์เคยเป็นนักเรียนอ่อนที่สุดในชั้น ซึ่งน่าจะเป็นเด็กเหลือเข็นมากกว่าแต่เมื่อหลุยส์ได้สละความอ่อนแอท้อแท้เสียแล้ว ก็ได้ระดมคำถาม ต่าง ๆ แก่ครูผู้สอนอย่างไม่หยุดยั้ง จนครูเห็นจะรำคาญสุดขีดได้กล่าวว่า

ขอเตือนหน่อยนะหนู ว่าหน้าที่ของศิษย์น่ะมิใช่อยู่ที่ถามปัญหา แต่อยู่ที่ตอบปัญหาเท่านั้น และเมื่อย่างขึ้นสู่วัยรุ่น หลุยปาสเตอร์ก็ยิ่งทะมัดทะแมงขึ้นอีก มีหลักการเสียสละไว้ในสมุดบันทึก ๓ ประการเมื่อเขาได้ประสบความสำเร็จแล้วจึงชี้บอกว่า "วิลล์–ความตั้งใจ เวิค–งาน เว้ท–คอย เหล่านี้แหละคือหินสลักที่ข้าพเจ้าได้สร้างปิระมิดแห่งความสำเร็จของตัวเอง !

พระพุทธองค์ ทรงอุบัติมามีโชคดีที่สุด มีพระชนกชนนีที่ทุ่มเทความรักให้ด้วยประการทั้งปวง มีปราสาทราชวังสำหรับทรงสำราญทุกฤดูกาลมีพระวรกายงดงามสมบูรณ์ มีพระชายาทรงโฉมวิไลลักษณ์ และในที่สุดมีพระโอรสที่น่าเอ็นดู และน่าห่วงใยที่สุด พร้อมทั้งมีหวังความเป็นจักรพรรดิอีก ๗ วันข้างหน้า แต่พระโพธิญาณย่อมสำคัญกว่าพระองค์จึงทรงเสียสละโลกียะเสียทั้งปวง ออกมหาภิเนษกรมน์ ทรงผนวชแสวงหาพระโพธิญาณสืบไป ท่านผู้อ่านลองน้อมนึกถึงน้ำพระหฤทัยของพระสิทธัตถะอันมีอยู่ในตอนจะนิราศจากพระบรมมหาราชวัง นิราศจากทุกสิ่งทุกอย่างที่รักอย่างสุดสวาทขาดใจ พระนางพิมพายอดยาใจ และพระราหุลยอดดวงใจ พระราชบิดาและพระประยูรญาติทั้งหลาย ซึ่งต่างก็ล้วนเป็นปิยารมณ์ทั้งสิ้น ความเสียสละเช่นนี้ยากสักเพียงไร ถูกละความเสียสละเช่นนี้ย่อมยากแสนที่จะยากเพราะเพียงสิ่งครึ่งรักครึ่งชัง คนก็ยอมเสียสละไม่ค่อยได้ ปวดฟันคนก็ไม่อยากถอนทิ้ง เป็นโรคร้ายแรงที่ปลายมือปลายเท้าคนก็ไม่อยากตัดทิ้ง สามีภรรยาที่ทะเลาะกันทุกวันอยู่ด้วยกันไปก็ไม่เห็นมีความสุขอะไร ก็ไม่กล้า

สละจากกัน หรือไม่กล้าสละท่าที่อันไม่ดีต่อกัน เกรงไปว่าถ้าเปลี่ยนแล้วจะกลายเป็นเบี้ยล่าง คู่รักก็เหมือนกัน แม้จะได้เห็นท่าทีอันจะเข้ากันไม่สนิทก็ไม่กล้าสลัดตัดรักกันให้เด็ดขาด ยังห่วงใยอาลัยกันอยู่ ทั้ง ๆ ที่เห็นเงาของความทุกข์อยู่แล้ว แต่งงานกันไปก็จะรวยความทุกข์ แต่ปิยารมณ์ทั้งหลายของพระพุทธองค์ สมัยเป็นพระสิทธัตถะ ไม่มีร่องรอยแห่งความชังประการใดเลย ดังนั้นการที่พระองค์ทรงเสียสละนั้น ย่อมเป็นการยิ่งใหญ่ยิ่งนักและการตั้งพระหฤทัยในการ "เสียสละ" นั้นไม่มีเปลี่ยนแปลง ในขั้นแรกทรงสละในด้านวัตถุก่อน แม้แต่เครื่องประดับที่ติดพระองค์มาก็ทรงส่งกลับวังทั้งสิ้น ต่อจากนั้นก็ทรงสละความรู้สึกห่วงใยอาลัยอันมีอยู่ในพระหฤทัยจนหมดสิ้น ตราบจนบรรลุพระโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจอมศาสดาในโลก!

ความเสียสละตัวเดียวเท่านั้นได้ทำให้มหาเศรษฐีไม่จมหายไปจากโลกเช่นมหาเศรษฐีอนาถบิณฑิกะสร้างพระเชตวันมหาวิหารไว้ รอคคิเฟลเล่อร ให้มูลนิธิต่าง ๆ ไว้ มหาเศรษฐีโอ้วบุ้นโฮ้ว สร้างสนามเด็กเล่นและอื่น ๆไว้ในเมืองเราก็ดูได้จากการสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่นโรงพยาบาล สถานศึกษา โรงพยาบาลสงฆ์ และตึกมนุษยนาคเหล่านี้ก็เกิดขึ้นด้วยการเสียสละ และท่านผู้เสียสละเหล่านั้น ก็มีพระนามและนามปรากฏอยู่และจะปรากฏอยู่ชั่วฟ้าและดิน

อันความเสียสละนี้ผู้ที่มีเจตนารมณ์ที่จะทำนับว่าเป็นผู้ที่ฉลาด รู้เท่าทันธรรมดา เพราะธรรมดาเราเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทุกสิ่งทุก

อย่างย่อมแปรผันไป มีขึ้นในเบื้องต้นเปลี่ยนแปลงไปในท่ามกลาง และมีจุดดับคอยอยู่ข้างหน้า ซึ่งทุกอย่างย่อมผันไปถึงจุดดับนั้นทั้งสิ้น ดังนั้นใครจะสละหรือไม่สละก็จำต้องสละไป ผู้ที่ยอมสละย่อมได้เปรียบอยู่ที่ว่า ได้ความอุ่นใจสุขใจเป็นกำไรไว้ก่อน เศรษฐีหลายคนซึ่งมิได้สละทรัพย์ทำอะไรไว้ให้เป็นล่ำเป็นสัน พอชีพสูญ ทรัพย์ ชื่อเสียงมิได้ปรากฏ ทรัพย์นั้นก็จะถูกยื้อแย่ง กระจัดกระจายไปเป็นส่วนย่อย ๆ อันมิได้เป็นประโยชน์แก่ใครโดยแท้จริง ซึ่งคิดแล้วก็น่าเสียดาย เสียแรงเกิดมาเป็นเศรษฐีทั้งที มิได้ฝากชื่อให้ปรากฏไว้ในกุศลสาธารณะและมิได้ฝากธนาคารปรโลก !

การเสียสละเป็นบันไดทองบันไดแก้ว สำหรับบุคคลเดินอย่างราบรื่นและไปถึงปลายทางที่ดีที่สุด แต่การเสียสละที่กล่าวนี้มิได้กล่าวโดยละเอียด นำมากล่าวเฉพาะอย่างพอเป็นตัวอย่างว่าผู้รู้จักเสียสละดีอย่างไร ผู้ไม่มีการเสียสละมีการเสียหายอย่างไร หรือควรจะได้ดีแล้วแต่ไม่ได้เพราะอะไร....

อานุภาพแห่งการเสียสละ ในการลงทุนลงแรงก็ทำให้คนตั้งเนื้อตั้งตัวได้สละโรงหนังสละทัศนาจรวันอาทิตย์ก็ทำให้คนเข้าโบสถ์ได้ สละชั่วก็ทำให้คนประพฤติดีสละโลกิยสุขก็ทำคนได้โลกุตรสุข รวมความว่าการสละย่อมส่งให้บุคคลขึ้นบันได เงิน ทอง แก้ว ได้ตามความประสงค์ การเสียสละจึงควรได้รับการปฏิบัติอย่างรีบด่วน โดยไม่มีพิรี้พิไรอะไรอยู่อีก สละเพื่อไปสู่แสงสว่างแห่งชีวิตหรือสละทุกข์เพื่อสุขเสียเดี๋ยวนี้เถิด....

สละมืด	*เพื่อสว่าง*	กระจ่างแจ้ง
สละแรง	*เพื่องาน*	หว่านพืชผล
สละทรัพย์	*เพื่อบุญ*	อุ่นกมล
สละตน	*เพื่อธรรม*	ล้ำเลิศเอย.

อานุภาพความเลื่อมใส

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ อันเป็นวันตรงกับวันสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ คณะศิษยานุศิษย์ พระประยูรญาติ และผู้เคารพ เลื่อมใสในพระองค์ ได้ร่วมกันบำเพ็ญกุศลถวาย ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ในโอกาสนี้ได้มีผู้นำพระรูปปั้นและหล่อของสมเด็จ ฯ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้ ศรีสัปดาห์ จัดสร้าง เชิญมาตั้งแสดงไว้ ๓ องค์ เป็นพระรูปขนาดเดียวกัน แต่ใช้วัตถุจัดสร้างแตกต่างกัน ผู้เขียนได้นั่งสังเกตดูอยู่เงียบ ๆ ก็ได้เห็นหลายท่านเข้าไปยกมือไหว้พระรูปด้วยความเลื่อมใส พร้อมกับกล่าวว่า *แหมสร้างได้เหมือน !*

ผู้เขียนได้เห็นกิริยาอาการ และคำกล่าวของผู้เลื่อมใสเหล่านั้นแล้ว ก็รู้สึกพลอยปลื้มปีติไปด้วย เพราะเห็นได้ชัดว่า การเห็นพระรูปนั้นแล้วนำความเลื่อมใสมาให้แก่เขาได้ ดูเหมือนใจคอเบิกบานกว่าปกติ คล้าย ๆ มาในงานวันประสูติได้เคยเห็นสมเด็จ ฯ ในบริเวณนี้ เพราะสถานที่ทำบุญวันนี้ก็ฉากเดียวกับที่ทำวันประสูติทุกปีนั่นเอง ลักษณะของลมฟ้าอากาศก็คล้ายคลึงกัน คือมีเย็นน้อย ๆ ท้องฟ้าครึ้ม ๆ เนื่องจากเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกัน คือวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน เป็นวันประสูติ หลายคนกล่าวว่าคล้าย ๆ

กับงานวันประสูติ นอกจากมีการตั้งโต๊ะรับเงินโดยไวยาวัจกรดำเนินการตามความดำริของผู้บำเพ็ญถวาย เพื่อตั้งเป็นทุนเก็บดอกผลบำเพ็ญกุศลถวายสมเด็จ ฯ ตลอดทุกปีไป ปรากฏว่ามีผู้เลื่อมใสร่วมกันบริจาคเพื่อการตั้งทุนนี้เป็นจำนวนไม่น้อย และการสมทบรวบรวมหรือการหาทุนนี้ก็ยังเปิดบัญชีดำเนินการไปเรื่อย ๆ เป็นที่หวังไว้ว่าการตั้งทุนจักสำเร็จด้วยศรัทธาเลื่อมใสในสมเด็จ ฯ แน่ ๆ อย่างไม่มีปัญหาอะไร และคิดว่าจะเป็นทุนที่มั่นคงถาวรทุนหนึ่ง ภายใต้การจัดการของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย เพราะอานุภาพแห่งความเลื่อมใสนั้นย่อมบันดาลผลสำเร็จได้อย่างน่าอัศจรรย์....

ครั้งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นี้ยังทรงพระชนม์อยู่ ถึงฤดูร้อนในเดือนเมษายนก็มีผู้เลื่อมใสในพระองค์ พากันมาถวายน้ำสรงเป็นการภายในต่างคนต่างมา ไม่โปรดให้มีโฆษณา ผู้เลื่อมใสบางคนอดไม่ได้แอบนำไปออกวิทยุบ้าง หนังสือพิมพ์บ้าง ก็รับสั่งให้ไปสอบสวนว่า "ใครมันดันเอาไปออกวิทยุ ไปลงหนังสือพิมพ์" ซึ่งพวกเราต้องหลบฉากหรือมิฉะนั้นก็ต้องทำไขหูเสีย การถวายน้ำสรงแต่ละครั้งพวกเราต้องเข้าคิวไม่ใช่ของง่ายและต้องทำอย่างรวดเร็ว เพราะรับสั่งเตือนอยู่เรื่อย ๆ *เอ้าเร็ว ๆ เข้ากราบหนเดียวก็พอ* ส่วนพวกอุบาสิกาเขาก็นำน้ำสรงของเขาไปรวมไว้ในในตุ่มในโอ่งหรือในขันตามมีตามเกิดที่เขาจัดตั้งไว้ใกล้ ๆ ที่สรง พอเสร็จสรงก็รูดม่านทรงไตรชุดใหม่ ซึ่งมีผู้นำมาถวาย จะมีเสียงซุบซิบกันว่า วันนี้สมเด็จของเราใหม่สดใส โดยปกติไม่ค่อยจะมีใครได้เห็นสมเด็จ ฯ ทรงจีวรใหม่บ่อย ๆ นักเพราะทรงได้จีวรใหม่มาก็ลงกรักน้ำต้มแก่นขนุนให้เป็นสีเหลืองหม่นเป็นปกติ

อย่างนั้นจนเป็นสัญญลักษณ์จีวรสีสมเด็จ ฯ วัดบวร ฯ เสร็จทรงจีวรชุดใหม่เอี่ยมแล้ว ก็เสด็จเข้าในพระอุโบสถ ประทานพระโอวาทและประทานพรแก่ผู้เลื่อมใสในพระองค์โดยทั่วหน้ากัน พระโอวาทและพระพรนั้นก็ซ้ำแบบเดิมทุกปี โดยใจความก็คือว่า –

การที่ท่านทั้งหลายมาเลื่อมใสในอาตมาภาพ อันเนื่องมาจากเลื่อมใสในพระรัตนตรัย......ขออานุภาพพระรัตนตรัยอำนวยพรให้ท่านทั้งหลายจงประสบความ....

ทรงประทานพรอย่างนี้เราฟังแล้วก็ซาบซึ้ง เพราะมิได้อ้างพระองค์เองว่า ใครเขาเลื่อมใสในพระองค์โดยตรง หากมีใครเขาเลื่อมใสในพระองค์ ก็เพียงแต่เนื่องมาจากพระรัตนตรัย อันนี้คงหมายความว่า พระองค์อยู่ภายใต้ร่มเงาพระรัตนตรัย ปฏิบัติพระรัตนตรัย *ดี ตรง รู้ สมควร* คนเขาจึงเลื่อมใส พระองค์มิได้คิดว่า คนเขามาเลื่อมใสเนื้อหนังกระดูกของพระ-องค์แต่ประการใด โดยปกติวิสัยแล้วเราเห็นพระองค์รับความเลื่อมใสจากประชาชนเช่นนี้ แม้ใครจะมาไหว้กราบนมัสการพระองค์อย่างไร ก็มิได้ทรงใช้สังขารร่างกายหรือเงาของพระองค์บังความเลื่อมใสของเขาไว้ ทรงปล่อยให้ความเลื่อมใสของเขาผ่านเข้าไปถึงพระรัตนตรัยเสมอ ดังในอารัมภบทประทานพรที่ว่า "การที่ท่านทั้งหลายมาเลื่อมใสในอาตมาภาพ อันเนื่องมาจากความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย" ....

ดำรัสประทานพรเช่นนี้ที่ว่าฟังแล้วซาบซึ้งนั้น ด้วยเหตุ ๒ ประการและแต่ละประการมีความสำคัญในชีวิตของคน ประการแรกก็คือว่า คนเรา

นั้นเมื่อเกิดมาแล้ว มีลมหายใจ มีอาหารการกิน มีโครงกระดูกและมีเนื้อหนังเติบโตขึ้นหรือมีเสียงดัง มีสตางค์มากหรือจะมีตำแหน่งเหนือคน มีอิทธิพลเหนือเทวดา อย่างไรก็ตาม ร่างของเขานั้นก็มิใช่ปูชนียบุคคล คือบุคคลที่น่าบูชาหรือน่าเลื่อมใส แต่อย่างไร บุคคลเช่นนี้ถ้าจะเปรียบไปก็เหมือนต้นไม้ใหญ่ที่ยืนตระหง่านอยู่แต่มีโพรงข้างใน ต้นไม้เช่นนี้แม้ยืนต้นอยู่ก็ไม่มีค่าอะไรมากนัก พอล้มตึงลงก็เห็นความไร้ค่าของมันทันทีทันใดอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ สมเด็จ ฯ จึงไม่เอาสังขารร่างกายของพระองค์ออกรับความเลื่อมใสของใคร ๆ ในประการแรกนี้ก็มีความสำคัญอยู่ที่ว่า พระองค์ไม่เห็นความสำคัญในเรื่องเนื้อหนังแบบต้นไม้ใหญ่โพรงใน จึงมาถึงประการที่สองที่ทรงย้ำไว้เสมอว่า อันเนื่องมาจากความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยอันนี้ก็พอคิดได้ว่า พระองค์ทรงตระหนักดีถึงสังขารร่างกายของพระองค์โดยเฉพาะยังไม่มีคุณค่าอะไร จึงได้ทรงเคร่งครัดในทางศีลธรรม หรือว่าทรงยึดมั่นในพระรัตนตรัย พระสรีระหรือร่างกายของพระองค์จึงกลายเป็นปูชนียบุคคลน่าบูชาหรือน่าเลื่อมใสขึ้นมา บุคคลเช่นพระองค์ ถ้าจะเปรียบไปก็เหมือนต้นไม้ที่ยืนต้นตระหง่านชนิดมีแก่นข้างใน ต้นไม้เช่นนี้เมื่อยืนต้นอยู่ก็มีค่าเมื่อแก่ล้มตายไปกระพี้ล่อนยิ่งเห็นแก่นถนัด และแก่นนั้นก็มีประโยชน์หรือทำความพออกพอใจมาให้แก่บุคคลอื่น ๆ ได้ ศีลธรรมหรือพระรัตนตรัยนับว่าเป็นแกนของคนด้วยความสำคัญประการที่สองนี้ ที่พระองค์เข้าพระหฤทัยดีเวลาที่มีคนมาแสดงความเลื่อมใสในพระองค์ จึงไม่ทรงใช้ร่างกายหรือเงา

ของพระองค์บังความเลื่อมใสของเขาให้ติดอยู่แค่นั้น พระองค์ทรงเบี่ยงให้ความเลื่อมใสของเขาเข้าถึงพระรัตนตรัยเสมอ....

ความสำคัญในพระองค์จึงมีอยู่ที่ว่าได้ทรงใช้พระสรีระร่างกาย ซึ่งทุกคนที่เคยเข้าเฝ้าก็คงจำได้ถึงพระจริยามรรยาท พระสุรเสียง โดยเฉพาะพระพักตร์ ซึ่งมีอานุภาพหรือมีสง่าราศีชนิดหนึ่งอยู่ในพระองค์ อันหน่วงน้าวจิตใจให้บังเกิดความรู้สึกอย่างหนึ่งขึ้น จะเรียกว่าอะไรก็ตาม แต่ถ้าจะว่าเป็น ความเลื่อมใส พระองค์ก็ทรง เบี่ยงให้ไปทางพระรัตนตรัยทุกที ไม่ยอมรับไว้ในพระองค์เอง ด้วยพระกิริยาอาการของพระองค์ที่เป็นอย่างนั้นเป็นเวลายาวนานตลอดพระชนมชีพ ต่อมาได้สิ้นพระชนม์ พระสรีระร่างกายของพระองค์ได้รับอัญเชิญบรรจุในโกศเป็นเวลาร่วมปีครึ่ง ตอนนี้ไม่มีใครได้เห็นพระองค์ นอกจากพระรูปแบบหนึ่ง พระพักตร์แช่มชื่นซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้พระรูปนั้นตั้งเคียงข้างพระโกษทอง ตั้งแต่นั้นมาคนที่มาถวายสักการะพระศพก็ได้เห็นพระรูปนั้นเป็นประจำ และกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า *เหมือน* และดูแสดงความเลื่อมใสกันยิ่งขึ้น การได้เห็น พระรูปที่แช่มชื่น และรู้สึกว่า เหมือนนั้นเป็นข้อประหลาดในจิตใจของคน จะเรียกว่าเกิดความพอใจหรือความเลื่อมใสอะไรก็ได้ ครั้นเมื่อถวายพระเพลิงพระศพเสร็จแล้ว พระรูปนั้นก็ได้รับการอัญเชิญไปไว้ที่อื่น ไม่ค่อยจะมีใครได้เห็นพระรูปนั้นอีก ต่อมาได้โปรดเกล้า ฯ ให้ *ศรีสัปดาห์* จัดสร้างขึ้นดังที่มีจารึกไว้ใต้ฐานพระรูป โดยการถ่ายทอดแบบจากพระรูปที่โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งข้างพระโกษนั้นเอง ในที่สุดก็ได้พระรูปเชิญมาตั้งแสดงในงาน

และผู้ที่ได้เห็นก็มีความเลื่อมใส และกล่าวว่าเหมือนดังกล่าวแล้ว บางท่านก็กล่าวอย่างภาคภูมิว่า ตนรับไปจาก *ศรีสัปดาห์* แล้วด้วยความเลื่อมใสในพระองค์ ในพระรูปของพระองค์ หรือพอเป็นสื่อผ่านไปถึงพระรัตนตรัยก็ตาม ก็อยากจะสนับสนุนการมีพระรูปนี้ไว้ รับรองว่าแตกต่างกับการมีตุ๊กตาราคาแพงเป็นอันมาก สำหรับผู้เขียนมีไว้แล้ว ยามพิศพระพักตรและคิดเหตุผลในพระองค์ย่อมช่วยความรู้สึกดีในความเลื่อมใสได้เป็นแน่....

อานุภาพความเลื่อมใส การที่ได้เห็นท่าทางเลื่อมใสในทางจิตใจของคน ไม่ว่าเขาจะเลื่อมใสในอะไร เราจะเห็นได้ว่าหน้าตาเขาแช่มชื่นขึ้นหรือดูมีลักษณะเชื่อมั่น มีเค้าเป็นคนมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นทันทีซึ่งพอจะจารึกไว้ได้ว่าอานุภาพของความเลื่อมใสนี้มีอยู่มากจริง ๆ เป็นความดีทางจิตใจอย่างไม่มีปัญหาอะไรเลย แต่บางคนลืมความสำคัญทางจิตใจเสีย เอาใจใส่ตบแต่งแต่ทางร่างกายหรือรักษาโรคเฉพาะทางกาย ซึ่งถือว่าเป็นการผิดพลาด *เพลโต้* กล่าวไว้ว่า "ความผิดพลาดสำคัญที่สุดของแพทย์ก็คือพยายามรักษาโรคในทางยา โดยมิได้พยายามรักษาทางใจ ใจและกายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะแบ่งแยกออกจากกันเสียมิได้" วาทะนี้พูดไว้นานแล้ว พระพุทธองค์ยิ่งทรงเน้นถึงปัญหาเรื่องจิตใจไว้มากกว่าใคร ๆ เช่นว่า *บุคคลมีใจผ่องใสแล้วหนทางดีย่อมหวังได้* ก็ตรัสไว้นานแล้วเหมือนกัน ในปัจจุบันนี้ปัญหาทางจิตใจมีความสำคัญยิ่งขึ้น วิทยาศาสตร์การแพทย์ก็เห็นความจริงในข้อนี้ในสหรัฐอเมริกามีการคำนวณกันว่า สิบคนที่ป่วยไข้ที่เข้ารักษาพยาบาลต้อง

มีส่วนหนึ่งเกี่ยวกับโรคทางจิตใจ ชายหนุ่มที่เข้าคัดเลือกทหารหกคนจะต้องมีคนหนึ่งป่วยเป็นโรคทางจิตใจ ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันในจำพวกนักค้นคว้าว่า มีคนจำนวนหนึ่งที่ป่วยเป็นโรคเนื้อร้ายที่กระเพาะทั้ง ๆ ที่ไม่มีความผิดปกติทางร่างกาย นายแพทย์คนหนึ่งกล่าวว่า โรคเนื้อร้ายในกระเพาะมักเกิดจากความผันแปรอย่างรุนแรงของอารมณ์ ความวิตกกังวล ความตกใจกลัว ความรังเกียจเดียดฉันท์ ความอิจฉาริษยา ความเห็นแก่ตัวบ้า ๆ บอ ๆ ความใฝ่ฝันเกินควร ความคับแค้นยุ่งยากในชีวิต รวมความว่าเรื่องทุกข์ ๆ ร้อน ๆ เรื่องอาวรณ์กังวลต่าง ๆ โรคสามอย่างก็มักเกิดขึ้นคือ *โรคหัวใจ* โรค เนื้อร้ายในกระเพาะและโรคความดันโลหิตสูง นายแพทย์แฮรัลด์ซี. ฮาไบน์ แห่งสถานพยาบาลเมโยได้รายงานต่อที่ประชุมประจำปีของสภาอุตสาหกรรมการแพทย์และศัลยกรรมแห่งอเมริกาโดยทำนองนี้ และว่าคนที่ใช้ชีวิตคร่ำเคร่งเกินไป ย่อมเกิดโรคดังกล่าวนั้น...

คนที่มีอาการไปในทางหนัก ๆ เช่นวิตกกังวลเกินเหตุ หรือเป็นคนเจ้าทุกข์ อารมณ์พล่านอื่น ๆ ก็ดี คร่ำเคร่งเกินไปก็ดี ใจของคนที่ทุกข์ต่าง ๆ นั้น กล่าวโดยรวบยอดก็คือใจปราศจากความเลื่อมใสในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแม้แต่ความเลื่อมใสต่อตนเอง คนเราถ้าจะรู้จักสร้างความเลื่อมใสขึ้นบ้างความทุกข์กังวลก็จะค่อยคลายลงไป นายแพทย์คารมดี ๆ นางพยาบาลสวย ๆ และอ่อนหวาน เคยช่วยให้คนไข้ที่มีความวิตกต่อโรคหรือชีวิตของตน เกิดความเลื่อมใสหายวันหายคืนก็มี นักเทศน์เคยช่วยให้คนเป็นทุกข์ใจเกิดความเลื่อมใสในวาทะของเขาทุกข์ใจบรรเทาหรือหายไปก็มี โดยเฉพาะ

ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย หรืออันเนื่องมาจากพระรัตนตรัยย่อมบำบัดความทุกข์ได้มาก ถึงเด็ดขาดก็มี ความเลื่อมใสอาจจะไม่ให้บังเกิดโรคทางกายเช่น *โรคหัวใจ โรคเนื้อร้ายในกระเพาะ โรคความดันโลหิตสูง* ตามที่นายแพทย์ว่า และอาจจะป้องกันมิให้เกิดโรคทางใจตามที่แสดงกันในทางธรรม หรือว่าโรคเหล่านั้นเกิดแล้ว ถ้าเกิดความเลื่อมใสอย่างใดอย่างหนึ่งก็อาจหายได้ เวลานี้เรากลัวโรคกันอยู่อย่างหนึ่งคือ แคนเซ่อร หรือโรคมะเร็ง เพราะยังไม่รู้วิธีป้องกันหรือแก้ไข หรือรักษาให้หาย คิดว่าถ้าได้อาศัยอานุภาพของความเลื่อมใสกำจัดความวิตกกังวล ความเศร้า ความมีอารมณ์แรงต่าง ๆ ไว้ ก็คงจะมีความสุข หรืออาจไม่เกิดโรคเหล่านั้นได้.... ผู้เขียนได้อ่านหนังสือเมื่อต้นสัปดาห์นี้พบเรื่องว่า มีคนไข้คนหนึ่งก่อนเป็นไข้หนักคิดวิตกกังวลเรื่องหนี้สินรุนแรงจนประสาททนไม่ได้เกิดกินไม่ได้นอนไม่หลับ ในที่สุดก็ล้มป่วยหนักลงหมอบอกว่าชีวิตของเขาจะอยู่ได้อย่างมากสองสัปดาห์ เขาฟังคำหมอพอหายตกตะลึงแล้วก็ทำพินัยกรรม แล้วก็นอนรอความตาย โดยตัดใจได้ว่า *จะทุกข์ จะกลุ้มใจไปทำไม อะไรจะเกิดขึ้นก็ช่างมัน ขอนอนหลับให้สบายสักที* ในที่สุด นายคนนี้แกบอกว่า แกนอนหลับได้เหมือนเด็ก ๆ ความอ่อนเพลียค่อย ๆ หายไป และกินอาหารอร่อย ถึงสองสัปดาห์แทนที่จะตายกลับลุกขึ้นเดินได้ หกสัปดาห์ไปทำงานได้ แต่ก่อนทำงานได้ปีละสองหมื่นเหรียญ เดี๋ยวนี้สัปดาห์เดียวสองหมื่นเหรียญ "ผมปลงตกแล้ว ไม่มีทุกข์อยู่ในใจของผมอีกต่อไป"....

พฤติการณ์ของคนไข้รายนี้ ที่ป่วยลงก็เพราะขาดความเลื่อมใสอย่างรุนแรง เอาแต่ความวิตกกังวลและที่หายป่วยก็เพราะสามารถสร้างความ

เลื่อมใสขึ้นได้ หมอว่าจะตายแต่แกคิดว่า ผมขอนอนหลับให้สบาย นี่ก็เป็นความเลื่อมใสเพียงปริยาย คือพอใจรับเหตุการณ์ที่จะเกิดอย่างร้ายแรงคือความตาย ขอนอนหลับให้สบาย ยังมีความเลื่อมใสชนิดตรง ๆ ที่บุคคลจะสร้างได้มาก แม้แต่การเพ่งมองรูปบุคคลที่ตนเลื่อมใสเป็นทุนเดิมอยู่หรือพระพุทธรูปปูชนียสถานต่าง ๆ รวมความแล้วแหล่งสร้างความเลื่อมใสนั้น ก็คือพระรัตนตรัยและความเลื่อมใสนั้นจะมีอานุภาพโดยตรงอย่างไรเพียงไร แต่ว่าอานุภาพความเลื่อมใสย่อมมีอย่างแน่นอน.

อานุภาพน้อยใหญ่

ท่านผู้อ่าน ที่ให้ความสนใจเรื่องอานุภาพต่าง ๆ มาหลายบท คงจะได้เห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ประเภทกระจุ๋มกระจิ๋มทั้งนั้น อันความจริงนั้น จะว่าไม่มีความสำคัญก็ไม่ได้ *ทัชมาฮาล พระราชวังแวร์ซายส์* ก็เกิดจากเรื่อง กระจุ๋มกระจิ๋ม ยังเร้าใจนัก ทัชมาฮาลจึงเกิดขึ้น ความกระจุ๋มกระจิ๋ม เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง การสร้างเสริมพระราชวังแวร์ซายส์ ก็เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง เมื่อความกระจุ๋มกระจิ๋มเกิดขึ้นหลายครั้งพระราชวังแวร์ซายส์ ก็ถูกสร้างเสริมขึ้นหลายครั้ง ในที่สุดพระราชวังแวร์ซายส์ ก็เพิ่มความวิจิตรพิสดารมากขึ้นโดยลำดับ มีทั้งทะเลสาบ อุทยาน และน้ำพุอยู่ในบริเวณวังแห่งนั้น....

เรื่องกระจุ๋มกระจิ๋ม มักจะมีผลพลอยได้อย่างไม่ค่อยรู้สึกตัว ผลพลอยได้ทางจิตใจก็มีเป็นอเนก เพียงแต่ถ้อยคำกระจุ๋มกระจิ๋มของหญิงนครโสเภณีผู้หนึ่งซึ่งศาสตราจารย์ *สวามี สัตยานันทบุรี* นำมาเล่าในหนังสือปมด้อย เรื่องชาวอินเดียผู้หนึ่งหนักในกามารมณ์ ถึงกับลืมกรณียกิจทั้งปวงไปอาศัยกินอยู่หลับนอนอยู่ในบ้านหญิงโสเภณี บิดาเจ็บหนักจึงต้องกลับบ้าน พอไปถึงบ้านบิดาก็ตายเสียแล้ว รีบจัดแจงปลงศพบิดา แต่ใจรัญจวนถึงหญิงโสเภณีนั้นตลอดเวลา ปลงศพเสร็จเวลาดึกเป็นนักหนา และฝนก็กำลังตกหนัก ลืมคำนึงถึงความยากลำบาก ผละออกจากศพบิดาทั้ง ๆ ที่ไฟยังคุ

กรุ่นอยู่ รีบจ้ำอ้าวไปหาหญิงโสเภณีซึ่งมีแม่น้ำคั่นอยู่หนึ่งสายก่อนที่จะถึงบ้านหญิงนครโสเภณีนั้น *ถึงแม่น้ำขวางกั้น เราจะว่ายข้ามไป* ตอนนี้ *หากปะเสือก็คงสู้ ปะศัตรูก็คงฆ่า* เป็นแน่ แต่เคราะห์ดีไม่ปะ คงปะแต่น้ำท่วมเต็มฝั่ง และสายน้ำกำลังไหลเชี่ยวมาก เรือจ้างสักลำเดียวก็ไม่มี เพราะดึกแล้วคนแจวเรือจ้างเขาก็ต้องกลับไปอยู่กับลูกกับเมียเขาบ้าง เขาไม่เหมือนตัวเที่ยวบ้า ๆ บอ ๆ เช่นนั้นอยู่?....

ชาวอินเดียจอมทรหดผู้นั้น กระโดดโครมลงในแม่น้ำ หมายจะว่ายข้ามไป พอดีมีศพอสิ่งฉิ่งลอยน้ำมาศพหนึ่ง เป็นอันไม่รังเกียจและกอดศพเป็นชูชีพว่ายข้ามไปจนได้ เมื่อถึงสำนักโสเภณีก็กรากเข้าไปหาทันที ถึงนางจะเป็นโสเภณีจมูกก็ยังได้กลิ่นเหม็นอยู่ดี เมื่อรู้สึกเหม็นเหลือทนก็ถามขึ้น จอมทรหดก็บอกให้ฟังตามที่เกิดขึ้นแถมรำพันถึงความรักอันลึกซึ้งซึ่งมีต่อแม่ยอดยาใจนั้นทำให้นางโสเภณีประหลาดใจอย่างล้นพ้น จึงพูดขึ้นอย่างกระจุ๋มกระจิ๋มว่า *ถ้าคุณรักพระเจ้าอย่างที่คุณรักดิฉัน ป่านฉะนี้คุณคงสำเร็จโลกุตตรมรรคแล้ว....*

ถ้อยคำกระจุ๋มกระจิ๋มเพียงประโยคสองประโยคเท่านั้น ทำให้ความบ้าคลั่งในทางกามารมณ์ระเหิดออกไปจากจิตใจ ชาวอินเดียผู้นั้นจึงอำลาหญิงโสเภณีพร้อมกับแสดงคารวะต่อหญิงโสเภณีในฐานะเป็นผู้ให้สติ และออกเป็นบรรพชิต ชาวอินเดียถือว่าได้เป็นผู้สำเร็จอรหัตตผลผู้หนึ่ง เป็นผู้ได้รับความสุขในชีวิต และมีเวลาแต่งเพลงถวายพระเจ้าได้อย่างไพเราะและได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีชั้นเยี่ยม....

เท่าที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็มีอานุภาพทำให้เรื่องใหญ่ ๆ เกิดขึ้นได้เหมือนกัน ถ้าไปจี้จุดสะเทือนใจเข้า ก็ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น ทัชมาฮาล พระราชวังแวร์ซายส์ และนักพรต ที่เคร่งครัด....

ส่วนเรื่องใหญ่ ๆ อันได้แก่พุทธานุสาสนี อันเป็นอานุภาพทางทรงสอนของพระพุทธองค์นั้น ย่อมจะได้ผลอย่างใหญ่หลวงเป็นแน่ เช่นครั้งหนึ่ง พระอานนท์ทูลถามว่า เพราะเหตุไรผู้หญิงจึงไม่นั่งในสภา ไม่ประกอบการงานที่สำคัญ ไม่ไปสู่แคว้นกัมโพช ?

พระพุทธองค์ทรงตอบทันทีว่า "ดูก่อนอานนท์ ผู้หญิงเป็นผู้มักโกรธ มักริษยา มักตระหนี่ มักปัญญาอ่อน จึงไม่นั่งในสภา ไม่ประกอบการงานที่สำคัญไม่ไปสู่แคว้นกัมโพช..."

พระพุทธดำรัสนี้ ก่อนที่จะร้องว่า *ไม่จริ๊ง ไม่จริง* หรือ *ไม่จริง ไม่จริง แฮะ!* ผู้หญิงมิได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป ก็คือพระองค์ทรงใช้คำว่า มัก ผู้หญิงมักจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ คือจะหมายความว่าผู้หญิงส่วนมากเป็นอย่างนั้นก็ได้ แต่มิใช่เป็นเช่นนั้นเสมอไป ถึงคราวอารมณ์ดี ก็มีความกระจุ๋มกระจิ๋มน่าดูน่าชมบ้างก็ได้....

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เรื่องอย่างนี้เราต้องศึกษาโดยปราศจากอคติ เพราะพระพุทธองค์ไม่ทรงมีอคติแก่ใคร ๆ พระพุทธองค์ตรัสสิ่งใดสิ่งนั้นย่อมเป็นสัจจธรรมเป็นความรู้อันถูกต้องและเพื่อปฏิบัติโดยชอบ....

พระนางมัลลิกา ซึ่งทรงเป็นผู้หญิงก็ใคร่จะทรงทราบความเป็นไปของผู้หญิง ครั้งหนึ่งเสด็จไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่วัดพระเชตวัน กราบทูลถามพระพุทธองค์โดยมีใจความว่า ผู้หญิงในโลกนี้ไม่เหมือนกันในเรื่องผิว-พรรณ รูปร่าง ความคิด ทรัพย์สมบัติ ศักดิ์ศรีต่าง ๆ....

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ผู้หญิงในโลกนี้ มักโกรธ มากไปด้วยความกลัดกลุ้ม ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็โกรธมาก กลายเป็นคนกระด้าง ทำความโกรธและโทสะอันไม่มีเหตุ ให้ปรากฏขึ้น ไม่ทำทาน มีใจริษยาในลาภสักการะและการเคารพนับถือกราบไหว้ของผู้อื่น ผู้หญิงเช่นนี้ย่อมมีผิวพรรณไม่ดี รูปไม่งาม ความคิดไม่ดี ยากจนเข็ญใจ และไร้ศักดิ์ศรี ส่วนผู้หญิงที่ประ-พฤติตรงกันข้าม ก็ย่อมประสบผลดี มีรูปงามตลอดถึงเป็นคนมีศักดิ์มีศรี....

พระพุทธพจน์ที่ตรัสตอบแก่พระนางมัลลิกา นี้เป็นการทรงแจกแจงโดยละเอียดกว่าที่ทรงตอบแก่พระอานนท์ ได้ข้อความในเรื่องผู้หญิง มักโกรธ มักริษยา พิสดารออกไป และผู้หญิงที่ไม่เป็นเช่นนั้นก็ได้รับผลในทางน่าชื่นชม เช่น มีรูปงามมีศักดิ์มีศรีเป็นต้น แต่อันนี้ก็คล้ายคลึงกับเรื่องของผู้ชาย แต่ทรงตรัสแก่ผู้หญิงซึ่งอยากรู้เรื่องของผู้หญิง จึงตรัสเช่นนั้นโดยเฉพาะ....

พระนางมัลลิกา เมื่อฟังพระพุทธดำรัสแล้วก็มิได้กระเง้ากระงอดแต่ประการใด ทรงชมเชยพระพุทธดำรัสนี้ว่า ไพเราะนัก มีความแจ่มแจ้งเหมือนหมายของที่คว่ำ หรือเหมือนชี้ทางให้แก่คนหลงทาง หรือเหมือนจุดตะเกียงไว้ในที่มืดด้วยหวังว่าคนมีตาจะได้มองเห็นอะไร ๆ แล้วทรงประ-กาศองค์เองเป็น *อุบาสิกา* ทันที ขอถึงพระพุทธองค์เป็นที่ระลึกตลอดชีวิต ทั้งนี้ก็เพราะเหตุที่พระนางต้องการศึกษาเรื่องชีวิตของผู้หญิงจริง ๆ เมื่อได้

ทรงทราบจึงทรงกระหยิ่มนักในการที่ได้ทรงทราบเรื่องจริงตามความเป็นจริง มิได้มุ่งแง่งอนอะไร

พระพุทธองค์ ตรัสว่า *ใครมักโกรธ มักริษยา มักตระหนี่ มักปัญญาอ่อน* แก้ได้ด้วย *ไม่มักริษยา ไม่มักโกรธ ไม่มักตระหนี่ ไม่มักปัญญาอ่อน* คือรีบนำ ไม่ ตัวโตมาสะกัดหน้าไว้เสียตัวเดียว แล้วการที่มักเป็นอะไรต่าง ๆ ก็เกิดขัดข้องเป็นไม่ได้อยู่เอง....

มักโกรธ มักริษยา มักตระหนี่ มักปัญญาอ่อน ทำให้เข้าสภาไม่ได้ ทำการงานที่สำคัญไม่ได้ ไปเมืองกัมโพชไม่ได้ จะต้องหาทางแก้ไขต่อไปด้วยอาศัยพุทธานุภาพอันมีลักษณะต่าง ๆ เท่าที่หาได้....

การเสาะหาอานุภาพทางพระพุทธศาสนา เป็นความจำเป็นในชีวิตของทุกคนก็ว่าได้ เพราะไม่ว่าใครเลยที่เกิดมาแล้วจะไม่มีปัญหาชีวิต บางคนกำลังประสบความยุ่งยากอยู่ในเวลานี้ บางคนยังปกติ บางคนกำลังรุ่งโรจน์ แต่ทุกคนนั้นมิใช่ไม่มีปัญหา คือคนที่กำลังยุ่งยากก็มีปัญหาเฉพาะหน้าที่จะต้องแก้ ที่กำลังปกติก็จะต้องระวังหน้าระวังหลัง ไม่ให้ก้าวไป หรือถอยมาสู่ความเสื่อม ส่วนผู้ที่กำลังรุ่งโรจน์อยู่ก็ต้องระมัดระวังไม่หละหลวมปล่อยให้ประทีปอันรุ่งโรจน์นั้นดับวูบลง หรือแม้แต่ค่อย ๆ หรี่ลงก็ต้องระวังเหมือน-กัน ด้วยเหตุนี้การเสาะเหตุหาพุทธานุภาพแก้ปัญหาชีวิตในระดับต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอยู่ทั่วกัน ใครจะประมาทไม่ได้ เพราะห้วงเหวแห่งอันตรายกั้นบังแห่งการจมแล้วผลุดยาก ดูจะคอยต้อนรับคนพลั้งเผลอสติอยู่เสมอ....

พุทธานุภาพ มีอานุภาพอย่างไพศาล พอแก่การปฏิบัติเพื่อความสุขได้ทุกวิถีทางแห่งชีวิต เป็นที่นับถือได้แน่นอนว่าผู้สนใจไม่ไร้สาระประโยชน์.

■ พิมพ์ที่ **วัชรินทร์การพิมพ์**
■ 364 ถนนพระสุเมรุ ใกล้แยกวันชาติ กรุงเทพฯ โทร [illegible]
■ นายวิชัย [illegible] ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. [illegible]